

مرکز مطالعات و برنامه ریزی شیراز

بررسی وضعیت مناسب سازی فضاهای شهری برای کودکان

مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران

بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان

گزارش شماره ۲۲۶- بهمن ماه ۱۳۹۲

معاونت مطالعات و برنامه‌ریزی زیرساخت و طرح جامع

مدیریت معماری، شهرسازی و امور بحران

تهیه‌کنندگان: مهندس امیررضا رفیعی، دکتر محمدرضا فرزاد بهتاش

داور: دکتر علی اکبر تقوایی

معاونت علم و فناوری

گرافیک و صفحه‌آرایی: روابط عمومی

چاپ و انتشارات: مدیریت فناوری اطلاعات و مرکز اسناد

نشانی: تهران، خیابان شریعتی، پل رومی، خیابان شهید اکبری، نبش خیابان شهید آقابزرگی، شماره ۳۳، کدپستی ۱۹۶۴۶۳۵۶۱۱

امور مخاطبین: ۳- ۲۲۳۹۲۴۸۴ داخلی ۳۰۸، نرگس آقایی <http://rpc.tehran.ir>

حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران است و استفاده از مطالب آن صرفاً با ذکر

مأخذ بلامانع می‌باشد. ضمناً متن (WORD, PDF) بر روی سایت فوق قابل دریافت است.

سخن نخست
اندیشمند کرامی
با سلام

مدیریت بیدار، حفظ پویایی و ارتقاء نوآوری حرسازمان نیازمند تجزیه و تحلیل صحیح محیط، انتخاب بهترین اهداف و راهبردها، ارتقاء توانمندی های سازمان و اقدام مؤثر در جهت تأمین هدف های تدوین شده است.

بی شک دستیابی به این مهم، فارغ از مطالعه، پژوهش و تدبر و تحقیق در امور امکان پذیر نمی باشد. مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران با توجه به فلسفه وجودی و ظرفیت ها و توانمندی های خود به مدیریت فرآیندهای پژوهشی و انجام مطالعه و پژوهش در خصوص مسائل مدیریت شهری می پردازد، تا انجام فرآیندهای پیش گفته را برای مدیران، صاحب نظران و پژوهشگران حوزه مدیریت شهری تسهیل نماید.

بنابراین با توجه به اهمیت موضوع این مرکز، تحریر و نشر گزارش های موضوعی و نتایج حاصل از مطالعات تخصصی را وظیفه خود دانست و بر این باور است که به واسطه چنین اقدامات و گزارش هایی، زمینه دستیابی به توسعه پایدار شهر در سیه مدیریت یکپارچه ممکن می شود.

امید است با بهره مندی از نظرات ارزشمند جنابعالی، در ارائه مؤثرترین آثار، گام برداریم.

بابک نخبه داری

رئیس مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران

چکیده

هدف از این گزارش در نظر گرفتن عواملی است که باید در مناسب‌سازی محیط‌ها و فضاهای شهری برای کودکان در نظر گرفته شود.

در جوامع شهری همواره افراد و گروه‌هایی وجود دارند که بیش از همه در معرض آسیب‌پذیری در مقابل محیط قرار دارند که در این میان می‌توان به کودکان و نوجوانان اشاره کرد. کودکان به واسطه ویژگی‌های فیزیولوژیک و ضعف قدرت بدنی همواره نیازمند ایجاد محیط‌های مناسب و طراحی شده هستند. علاوه بر این موضوع یکی از دلایلی که اهمیت توجه به کودکان را در فضاهای شهری بیش از سایر گروه‌ها نشان می‌دهد، سبک زندگی ویژه این گروه است. حضور همیشگی در فضاهای شهری، ماجراجویی و در پی هیجان بودن از ویژگی‌های اصلی کودکان است که امکان آسیب دیدن آنها را بیش از دیگران تقویت می‌کند.

موضوع امنیت، رشد و سلامت کودکان در شهرهای بزرگ از جمله شهر تهران به دلایل متعددی از قبیل تراکم جمعیت، نوع بافت مسکونی و آپارتمان‌نشینی بیش از پیش به فضاهای عمومی شهر وابسته است. در واقع فضاهای عمومی از قبیل معابر، کوچه‌ها، میادین، پارک‌ها و زمین‌های بازی، عرصه‌ای برای اجتماعی شدن کودکان محسوب می‌شوند. با توجه به این ضرورت، در دوره اخیر سیاست‌ها و برنامه‌هایی تحت عنوان شهر دوستدار کودک برای حضور، رشد و مشارکت خلاقانه کودکان در فضاهای شهری مطرح شده است. اما متأسفانه نبود نگاه جامع‌نگر و الزام‌آور به این مقوله و همچنین ضعف ابزارهای نظارتی و کنترلی مهم‌ترین عوامل بازدارنده در راه مناسب‌سازی محیطی برای کودکان در شهر تهران بوده‌اند.

این گزارش با بررسی مبانی نظری موجود در باب مناسب‌سازی فضاهای شهر و ایجاد محیط‌های مطلوب برای کودکان و با شناخت مسایل و مشکلات پیش روی، به عوامل و معیارهای مناسب‌سازی فضای شهر برای کودکان پرداخته و راهکارهای متناسب با موضوع را ارائه می‌دهد.

جهت دستیابی به اهداف فوق از روش بررسی موردی با استفاده از راهکارهای ترکیبی و همچنین از مطالعات کتابخانه‌ای و اطلاعات سازمانی به عنوان روش‌های گردآوری اطلاعات استفاده شده است.

در نهایت گزارش بر این نکته تأکید دارد که مناسب‌سازی محیط برای کودکان در شهر تهران نیازمند نهادینه کردن این دیدگاه در بین مدیران و مسئولین، بهینه‌سازی ضوابط و مقررات شهرسازی و معماری، تدوین سازوکارها و ابزارهای نظارت و در نهایت رویکردی جامع‌نگر و الزام‌آور به این مقوله می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: کودکان، فضاهای عمومی شهری، راهبردهای مناسب‌سازی، فضاهای بازی.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۹	مقدمه
۱۰	۱. طرح مسئله و ضرورت‌ها
۱۲	۲. بررسی سابقه موضوع
۱۴	۳. اصول و مبانی مناسب‌سازی شهر برای کودکان
۱۵	۳-۱. بهبود و مناسب‌سازی وضعیت حمل و نقل
۱۶	۳-۲. مناسب‌سازی و روان‌سازی ترافیک
۱۷	۳-۳. طراحی و احداث فضای مناسب برای بازی کودک
۲۰	۴. بررسی نمونه فضاهای شهری مختص کودکان
۲۰	۴-۱. موزه کودکان هوستون
۲۱	۴-۲. محوطه بازی و موزه علوم کیدپاور
۲۲	۴-۳. پارک و موزه کودکان هوماماتسو
۲۳	۵. مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان در اسناد فرادست
۲۳	۵-۱. جایگاه در سند چشم‌انداز شهرداری تهران
۲۳	۵-۲. جایگاه در طرح جامع شهر تهران
۲۴	۵-۳. جایگاه در سند برنامه پنج ساله شهرداری تهران
۲۴	۶. مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان در شهر تهران
۲۸	۷. برنامه‌ریزی برای توسعه فضاهای شهری مناسب کودکان
۲۹	۷-۱. راهبردها و سیاست‌های پیشنهادی برای مناسب‌سازی
۳۰	۷-۱-۱. توجه به ویژگی‌ها و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و هویتی مناطق مختلف شهر
۳۰	۷-۱-۲. توجه به مناسب بودن مکان جهت طراحی فضای مختص کودکان
۳۰	۷-۱-۳. توجه به نیازهای کودکان در استفاده از فضا
۳۱	۷-۱-۴. انعطاف‌پذیری در طراحی تجهیزات و فضای بازی کودکان
۳۱	۷-۲. معیارهای مناسب‌سازی فضای شهری برای کودکان
۳۲	۷-۲-۱. محل قرارگیری
۳۲	۷-۲-۲. خوانایی

۳۲ دسترسی مناسب ۳-۲-۷
۳۲ ارتباط با فضای پیرامون ۴-۲-۷
۳۳ مبلمان و تجهیزات جانبی ۵-۲-۷
۳۳ نورگیری ۶-۲-۷
۳۳ نتیجه‌گیری ۸
۳۵ منابع

فهرست اشکال

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۳ شکل ۱: نمونه‌ای از طراحی شهری برای کودکان
۱۶ شکل ۲: مناسب‌سازی وضعیت حمل و نقل برای کودکان
۱۷ شکل ۳: مناسب‌سازی و روان‌بخشی ترافیک
۱۸ شکل ۴: طراحی و احداث فضای بازی مناسب
۲۱ شکل ۵: نمای داخلی از موزه کودکان هوستون
۲۱ شکل ۶: نمای ورودی موزه کودکان هوستون
۲۲ شکل ۷: منظره‌سازی‌های داخلی موزه علوم کیدپاور
۲۲ شکل ۸: محوطه بیرونی موزه کودکان هوماماتسو
۲۲ شکل ۹: نمای داخلی موزه کودکان هوماماتسو

فهرست جداول

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۹ جدول ۱: مؤلفه‌ها و شاخص‌های مناسب بودن فضا برای کودکان
۲۸ جدول ۲: اصول و معیارهای توسعه فضاهای بازی مناسب برای کودکان

فهرست نمودارها

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱۴ نمودار ۱: مؤلفه‌های مؤثر در مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان

مقدمه

محیط‌های شهری، فضای زندگی روزمره برای همه شهروندان است و لذا باید توانایی پذیرش کلیه افراد و گروه‌های سنی و اجتماعی و همچنین تأمین نیازها و خدمات رفاهی مربوط به آنها را داشته باشد. در این میان کودکان به عنوان آسیب‌پذیرترین اعضای جامعه نیازمند مراقبت و حساسیت بیش‌تری هستند. محیطی که کودکان در آن زندگی می‌کنند باید بتواند به رشد اجتماعی و شخصیتی، تداوم یادگیری و زندگی فعال اجتماعی آنان کمک کند. این موضوع از این جهت حایز اهمیت است که بدانیم تجربیات دوران ابتدایی زندگی فرد می‌تواند اثرات قابل توجهی در زندگی آینده وی داشته باشد.

شهر، محیطی برای زندگی کودکان است؛ به این معنی که شهر محیطی است که کودکان در آن به دنیا می‌آیند، رشد می‌کنند و یاد می‌گیرند؛ بنابراین آنها باید هم نحوه زندگی شهری را یاد بگیرند و هم بتوانند از آن استفاده کرده و لذت ببرند.

نابسامان بودن فضاهای شهری و عدم انطباق آنها با نیازها و خواسته‌های کودکان، سبب تغییر در الگوهای فعالیتی آنها، روی آوردن به بازی‌های کامپیوتری، عدم استقبال از تحرک و جابه‌جایی و در نهایت بروز عارضه‌های جسمی نظیر چاقی شده است؛ لذا ساماندهی و مناسب‌سازی فضاهای شهر مطابق با نیازهای آنها در واقع بازگرداندن این گروه مهم اجتماع به زندگی اجتماعی و فعالیت دوباره است. از طرف دیگر آماده‌سازی فضای شهر برای کودکان هم مسئولیت‌های اجتماعی آنان را برای زندگی شهری بالا برده و هم باعث می‌شود که آنان در آینده بیش‌تر به محیط و فضاهای شهری احترام بگذارند و در حفظ و نگهداری آن بکوشند.

موضوع ایمنی کودکان در شهر و مناسب‌سازی فضاهای شهری برای حضور آنان، می‌تواند از چشم‌اندازهای مختلفی مورد بررسی قرار گیرد؛ نظیر:

- بازشناسی شاخص‌های شهر ایمن در برابر شهر ناامن و یا دچار بحران ایمنی و امنیت؛
- توجه به ویژگی‌های فضایی و کالبدی شهر به ویژه از منظر فضاهای بی دفاع، ناامن، نازیب و همچنین فضاهایی که عرصه‌های دیدن، شنیدن، آرامش و اطمینان را مسدود و یا آشفته می‌سازند؛
- توجه به روان‌شناسی محیطی که در آن عناصر مهمی مانند ادراکات، ذائقه، منافع، ارزش‌ها، ترجیحات مکانی- فضایی، روابط گروه‌های فعال و نقش ادراکات و رفتارهای فردی-اجتماعی در دگرگونی و شکل‌گیری فضای شهری، سیاست‌های مدیریت شهری، عوامل تهدیدکننده، عوامل تقویت‌کننده و الگوهای حمایتی مورد مطالعه قرار می‌گیرد.

در این گزارش سعی می‌شود با بررسی ویژگی‌های کالبدی فضاهای مناسب برای کودکان، چارچوبی برای شناخت شاخص‌های مورد نیاز برای بهبود وضعیت تدوین شود. بر این اساس و با توجه به نیاز کنونی شهر تهران، راهبردهایی نیز برای مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان ارائه شود.

۱. طرح مسئله و ضرورت‌ها

کودکی به عنوان یک دوره متمایز از دنیای بزرگسالی، با ضرورت توجه دائمی و مراقبت در برابر خطرهای و تهدیدات احتمالی مشخص می‌شود. کودکان به واسطه ویژگی‌های فیزیولوژیک و ضعف قدرت بدنی همواره نیازمند ایجاد محیط‌های مناسب و طراحی‌شده هستند. علاوه بر ویژگی‌های فیزیولوژیک یکی از دلایلی که اهمیت توجه به کودکان را در فضاهای شهری بیش از سایر گروه‌ها نشان می‌دهد، سبک زندگی ویژه این گروه است. حضور همیشگی در فضاهای شهر، ماجراجویی و در پی هیجان بودن یکی از ویژگی‌های اصلی کودکان است که امکان آسیب دیدن آنها را بیش از سایر گروه‌ها تقویت می‌کند.

مناسب بودن فضاهای شهری به عنوان یکی از نیازهای اصلی رشد کودکان و حضور آنها در محیط‌های شهری به یکی از چالش‌های اصلی مدیریت شهری تبدیل شده است. کودکان با توجه به ویژگی‌های خود بیش از گروه‌های دیگر نیاز به حضور در فضاهای عمومی شهر را تجربه می‌کنند. در شهر تهران با توجه به دلایلی نظیر تراکم بالای جمعیتی، بافت اجتماعی ناهمگن و همچنین عدم سازگاری فضاهای شهر با نیازهای گروه‌های اجتماعی خاص، حضور کودکان در فضاهای عمومی شهر و استفاده از آن را با خطرات و حوادث متعددی مواجه ساخته است. امروزه در شهر تهران و در طراحی فضاهای شهری اعم از پارک‌ها و فضاهای عمومی، معابر و خیابان‌ها، مجتمع‌های مسکونی، مراکز خرید و... ایمنی کودکان به عنوان یک قشر اجتماعی کم‌تر در نظر گرفته شده است.

حضور مؤثر کودکان در شهر، ارتباط مستقیمی با فضا و ساخت‌وسازهای شهری دارد. یک فضای شهری مناسب تا حد زیادی تأمین‌کننده امنیت و حضور کودک بوده و یک فضای شهری نامناسب نیز از بین برنده آن و زمینه‌ساز انواع آسیب‌ها و معضلات اجتماعی می‌باشد. فضاهای شهری نامناسب، فضاهای بی‌دفاع و محلات ناامن از عوامل تهدیدکننده امنیت کودکان در شهر هستند. اگرچه در کشورهای توسعه یافته تغییرات در سبک زندگی شهری و اجتماعی منجر به ارزیابی مجدد ملاحظات طراحی در راستای حل این مسئله شده، اما در کشور ما آن طور که باید و شاید به این موضوع توجه نشده است. در حالی که در این کشورها مکان‌یابی فضاها و تجهیزات مورد نیاز برای کودکان، به تعداد کافی و در مکان‌های

مناسب، در طرح‌های توسعه شهری لحاظ می‌شود، در کشور ما تنها اقدامی که برای رفع نیازهای تفریحی کودکان انجام شده، ایجاد فضاهایی مجهز به الاکلنگ، تاب و سرسره می‌باشد و تجهیزات و وسایل به کار رفته در آنها نیز متناسب و منطبق با شرایط و ویژگی‌های کودکان نیست.

به منظور برنامه‌ریزی جهت مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان، شناخت دقیق از آنها و درک روشن از ویژگی‌ها و نیازهای آنها ضروری است. بدین جهت و در راستای دستیابی به تعریف مشخصی از کودک و شناخت بهتر وی، باید ابتدا آن را از حیث واژه‌شناسی و فضاشناسی بررسی کرد. Child رایج‌ترین واژه‌ای است که در زبان انگلیسی درباره کودک به کار برده می‌شود و منظور کسی است که در زیر سن بلوغ قرار دارد به ویژه در رابطه با اشخاص دیگری که والدین او محسوب می‌گردند. در همین راستا اعلامیه جهانی ۱۹۸۹ کنوانسیون حقوق کودک در تعریف خود می‌گوید: «کودک کسی است که به سن ۱۸ سال تمام نرسیده است مگر آنکه در کشوری قانون‌گذار سن قانونی را کم‌تر تعیین کرده باشد.» در قانون مدنی ایران، دوران کودکی در دختر با رسیدن به سن ۹ سال قمری تمام و در پسر ۱۵ سال تمام پایان می‌یابد (اسماعیلی، ۱۳۸۴، ۲۲).

بنابراین شاید نتوان تعریف دقیقی از محدوده سنی و ویژگی‌های دوران کودکی به دست داد. بر اساس مطالعات پزشکی کودک تا ۲ سالگی به ۷۰ درصد از رشد سیستم عصبی خود دست می‌یابد. این رشد در سن ۱۲ سالگی به حدود ۹۵ درصد می‌رسد که اهمیت این دوره سنی در تقسیم‌بندی‌های رشدی همواره مورد توجه بوده است. اگر چه تقسیم‌بندی‌های رشدی برای کودکان اختلاف اندکی دارد، اما متخصصین بر اهمیت رشد حرکتی در شکل‌گیری رفتارهای اجتماعی تاکید داشته و نقش فعالیت بدنی را یک عامل مهم می‌دانند؛ بنابراین تعریف ما در این پژوهش از کودک (با توجه به جنبه‌های روان‌شناختی، حقوقی و فقهی)، محدوده سنی ۳ تا ۹ سالگی را شامل می‌شود. با در نظر گرفتن این تعریف به عنوان کودک، جمعیت کل کودکان ساکن مناطق ۲۲ گانه شهر تهران بر حسب آمارهای سرشماری سال ۱۳۸۵ در حدود ۱۰۳۵۷۶۹ نفر می‌باشد. این تعداد در حدود ۱۳ درصد از کل جمعیت شهر تهران را تشکیل می‌دهند. این ارقام بیانگر این است که شناسایی راهبردهایی برای مناسب‌سازی محیط‌ها و فضاهای شهر و فراهم کردن زمینه‌های رشد، امنیت و مشارکت آنها در زندگی شهری باید جزء اولویت‌های کاری شهرداری قرار گیرد.

از طرف دیگر با توجه به پیوستن ایران به کنوانسیون جهانی حقوق کودک و تعهد در قبال اجرایی کردن مفاد این کنوانسیون، شناسایی فرصت‌ها و تهدیدهای امنیت کودکان و نیازهای آنان برای حضور فعال در شهر، گامی در جهت تحقق حقوق آنها در برخورداری از محیط زندگی شاداب، ایمن و سالم خواهد بود. این موضوع از این جهت اهمیت دارد که سیاست‌ها و برنامه‌هایی همچون جامعه ایمن، شهر

سالم و... در سال‌های اخیر مورد توجه مدیریت شهری واقع شده و در برنامه‌ها و اولویت‌های شهرداری تهران نیز قرار گرفته است.

۲. بررسی سابقه موضوع

در نیمه‌ی اول قرن نوزدهم و در سال ۱۸۳۷ میلادی، اولین کودکانستان در بلانکنبرگ^۱ آلمان توسط فریدریش فروبل^۲ تأسیس شد و به باغ کودکان معروف شد. باغ کودکان به شکل یک حرکت فرهنگی به تدریج توسعه یافت و به این ترتیب کودکانستان‌های متعددی در نقاط مختلف آلمان تأسیس شد. طی سال‌های ۱۹۲۰ و ۱۹۳۰، در کشور آمریکا به اصلاح آموزش کودکانها پرداخته شد و در نهایت به ایجاد کودکانستان‌های مدرن آمریکایی منجر شد. علاوه بر ایجاد مهدکودک‌ها و کودکانستان‌ها، سایر فضاهای فرهنگی و تفریحی مختص کودکان نیز پس از آن طراحی و اجرا شدند. از آن جمله می‌توان به پارک‌های فرهنگی - تفریحی، موزه‌ها، مراکز علمی و سایر مکان‌های خاص کودکان اشاره کرد. اولین زمین بازی برنامه‌ریزی و طراحی شده برای کودکان در حدود سال ۱۹۴۸ میلادی در آمریکا و در شهر بوستون ساخته شد. در آنجا وسیله بازی، لوله‌های گالوانیزه تک منظوره‌ای بود که جدا از یکدیگر و در سایر بخش‌های پارک قرار داشت و تنها بخشی از نیازهای جسمی و حرکتی کودکان را پاسخگو بود. بعد از جنگ جهانی دوم، نگرانی‌های کمبود فضای مناسب برای بازی‌های سالم، به تغییر نگرش در طرح زمین‌های بازی و پدید آمدن نوعی از آن به نام زمین بازی خلاقانه^۳ منجر شد. شکل عمومی این گونه زمین‌ها منعطف با قدرت تخیل کودکان و ویژه آنها بود و بدین ترتیب ساختمان‌های داخل این فضاها نیز به اشکالی چون قصر، قلعه و کشتی تغییر شکل داد. علاوه بر آن به طور هم زمان، امکان بازی و آموزش مهارت‌های اجتماعی را در کنار سایر فعالیت‌ها فراهم می‌کرد. به تدریج شکلی از زمین بازی ارزش و اعتبار بیشتری کسب کرد که نه تنها برای تقویت جسمانی کودکان، بلکه در جهت تقویت ذهن آنان نیز مؤثر بود و از این طریق به رشد و پرورش مهارت‌های اجتماعی، روحی و شناختی آنان می‌انجامید (پهلوان‌زاده، ۱۳۸۹).

در سال ۱۹۸۹ میلادی پیمان‌نامه‌ای توسط نمایندگان کشورهای جهان در مجمع عمومی سازمان ملل متحد، تأیید و امضا شد که به کنوانسیون حقوق کودک معروف شد. این کنوانسیون بر حمایت‌های ویژه از

۱- Blankenberg

۲- Friedrich Froebel

۳- Creative Playground

کودکان توسط دولت‌ها و جوامع تأکید دارد. بر اساس اصول این کنوانسیون، تأمین حقوق کودکان متضمن حفظ بقا، رشد و مشارکت فعالانه آنها در زندگی اجتماعی است. پس از تصویب کنوانسیون جهانی حقوق کودک، توجه به مسائل و نیازهای کودکان به مثابه یک گروه اجتماعی خاص در سیاست‌گذاری‌ها و برنامه‌ریزی‌های شهری توسعه یافته و به دنبال آن مطالعات گسترده‌ای در رشته‌های مختلف علمی صورت گرفت. همچنین با شکل‌گیری و گسترش رویکردهای طراحی و برنامه‌ریزی شهری که در آنها به نیازها و ویژگی‌های گروه‌های خاص توجه می‌شود، موضوع کودکان و توجه به آنها در برنامه‌ها و طرح‌های توسعه شهری اهمیت بیش‌تری یافت. بر این اساس مطالعات نظری و کاربردی مختلفی برای برطرف کردن نیازها و لحاظ نمودن ویژگی‌های خاص کودکان در طراحی و برنامه‌ریزی شهری انجام گرفت که به طور نمونه می‌توان به شکل‌گیری مفهوم شهر دوستدار کودک^۱ اشاره کرد (سعیدی‌رضوانی و حبیبی، ۱۳۸۷، ۱۴۸).

بر اساس تعاریف بین‌المللی، شهر دوستدار کودک شهری است که در آن بخش‌های مختلف جامعه متعهد می‌شوند تا استانداردهای لازم را برای زندگی شایسته کودکان فراهم کنند. برای مثال طراحی مناطق عبور ایمن در مسیر حرکت، فضاهای بازی و سرویس بهداشتی مناسب، ابعاد فیزیکی، بیمارستان‌ها، مدارس، حمل‌ونقل، مدیریت ترافیک، بوستان‌ها، فضاهای عمومی و موضوعاتی مانند آن به ساخت شهرهای دوستدار کودک کمک می‌کند. همچنین معیارها و ضوابطی همچون ایمنی، امنیت، دسترسی مناسب، زیبایی، قابلیت بازی، آموزش‌دهندگی و مشارکت‌پذیری نیز مطرح است (شیعه، ۱۳۸۶، ۱۸).

شکل ۱: نمونه‌ای از طراحی شهری برای کودکان

در اسفند ماه ۱۳۷۲ با تصویب مجلس شورای اسلامی، کشور ایران به این عهدنامه ملحق شد و بر اساس بند یک و دو ماده ۳۱ آن، مسئولان و مدیران شهری ملزم به فراهم کردن امکانات لازم جهت فعالیت‌های تفریحی و بازی کودکان، به خصوص در نزدیکی محل سکونت آنها شدند. در راستای جامه عمل پوشاندن به این هدف، شورای شهر تهران در اردیبهشت ۱۳۸۸ با هدف ارتقاء شرایط زیست محیطی عمومی، مصوبه شهر دوستدار کودک را تصویب نمود که بر اساس آن شهرداری ملزم به اقداماتی از جمله مناسب سازی فضای شهری برای کودکان، بهبود شرایط و ایمنی عبور و مرور، ارتقاء امکانات فرهنگی اجتماعی و... شده است. دستیابی به اهداف فوق، نیازمند مکان‌هایی مناسب و درخور نیازهای روحی و روانی کودکان است که این گونه موارد، هم جزئیات طراحی مجموعه‌ها و هم مکان‌یابی آنها را شامل می‌شود و هر دو باید مد نظر قرار گیرند (آقالی، ۱۳۸۷).

۳. اصول و مبانی مناسب‌سازی شهر برای کودکان

عدم انطباق فضاهای شهری با نیازها و خواسته‌های کودکان سبب تغییر در الگوهای فعالیتی آنها، عدم تحرک و جابه‌جایی و در نهایت بروز عارضه‌های جسمی نظیر چاقی در آنان شده است؛ لذا ساماندهی دوباره و مناسب‌سازی شهر مطابق با نیازهای آنها در واقع بازگرداندن این گروه به زندگی شهری و فعالیت است. اما چگونه می‌توان تجارب و خواسته‌های کودکان را در برنامه‌ریزی و طراحی شهری وارد کرد. امنیت و حضور کودکان در فضاهای شهری متأثر از عناصر و مؤلفه‌های متعددی است که در سه سطح فردی، کالبدی و اجتماعی-فرهنگی قابل بررسی است:

- فردی: شناخت ویژگی‌ها و نیازهای کودک، ادراکات و تجربیات او از فضاهای شهری و...؛
- کالبدی- فضایی: مناسب بودن فضاهای شهر به لحاظ کالبدی؛
- اجتماعی- فرهنگی: ارزش‌ها و سیاست‌های جامعه و نقش گروه‌ها و نهادهای اجتماعی در شکل‌گیری فضاهای شهری.

نمودار ۱: مؤلفه‌های مؤثر در مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان (مأخذ: نگارنده)

در سطح کالبدی، چگونگی ارتباط کودکان با محیطهای شهری، معیارهای محیطهای مطلوب برای کودکان و راهکارهای مناسب سازی شهر برای حضور آنان مورد بررسی قرار می گیرد. مناسب سازی محیط به معنای فراهم ساختن مجموعه شرایط محیطی برای کاهش آسیبها، افزایش تحرک و در نهایت تأمین آسایش حرکتی و رفتاری است. مناسب سازی محیط برای کودکان، اصلاح محیط و تدارک تجهیزات مورد نیاز به گونه ای است که آنها را قادر سازد تا آزادانه و بدون احساس خطر از محیط پیرامون خود (اعم از اماکن عمومی، معابر، محیطهای شهری و...) استفاده نموده و از وسایل و تجهیزات موجود با حفظ استقلال فردی خود بهره مند شوند (مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۱۳۸۰، ۲۱). در طراحی و برنامه ریزی برای مناسب سازی فضاهای عمومی شهری برای کودکان، سه معیار (مؤلفه) باید در مناسب سازی محیطی در نظر گرفته شود:

- بهبود و مناسب سازی وضعیت حمل و نقل؛
- مناسب سازی و روان سازی ترافیک؛
- طراحی و احداث فضای بازی مناسب برای بازی کودک (Stevenson, ۲۰۰۷, ۷).

۳-۱. بهبود و مناسب سازی وضعیت حمل و نقل

طراحی سیستم حمل و نقل مناسب برای کودکان بسیار ضروری است. به طور کلی سطح فعالیت کودکان و نوجوانان با شبکه حمل و نقل ارتباط مستقیم دارد. چنانچه این شبکه مناسب نباشد عدم تحرک و تنبلی در کودکان را به دنبال دارد که عوارضی نظیر چاقی و بیماریهای مختلف را به همراه دارد. منظور از بهبود وضعیت حمل و نقل، مناسب سازی شبکه معابر و راههای شهری است. رعایت اصل سلسله مراتبی در طراحی شبکه معابر پهنه های مسکونی، احداث پیاده روهای مناسب، ایجاد تمهیداتی برای استفاده از دوچرخه و طراحی مسیرهای پیاده روی و دوچرخه سواری در حاشیه شبکه معابر شهری علاوه بر اینکه موجب سلامت جسمی و روانی شده و احتمال بروز بیماریها را در کودکان کاهش می دهد، در دستیابی کودک به حس استقلال و همچنین رشد اجتماعی کودک نیز مؤثر است.

شکل ۲: مناسب‌سازی وضعیت حمل و نقل برای کودکان (مأخذ: Stevenson, ۲۰۰۷)

در نیوزلند برنامه‌ای ترتیب داده شده است به نام «برنامه سفر به مدرسه» که کودکان را به پیاده‌روی در مسیر خانه به مدرسه تشویق می‌کند. این پیاده‌روی که می‌تواند ۵٪ از فعالیت روزانه کودکان را تشکیل دهد. مزایای دیگری نیز دارد که عبارتند از:

- ایجاد دوستی و شکل‌گیری روابط اجتماعی؛
- غلبه بر ترس و بهبود احساس ایمنی در شهر (Stevenson, ۲۰۰۷, ۸).

۲-۳. مناسب‌سازی و روان‌سازی ترافیک

امروزه فضاهای شهری به فضایی صرفاً ترافیکی و به مکانی برای ارتباط و گذر ماشین‌ها تبدیل شده‌اند. اثری که ترافیک در فضاهای شهری بر روی شهروندان و به خصوص کودکان و نوجوان می‌گذارد بر کسی پوشیده نیست. معمولاً کودکانی که خانه‌شان در نزدیکی خیابان‌های شلوغ و ماشین‌های پارک شده در کنار خیابان می‌باشد، احساس خوبی نسبت به خانه و محل زندگی خود نداشته و آن را محیط امنی برای زندگی و بازی نمی‌دانند. این احساس ناامنی و عدم تمایل به بازی و حضور در محیط خارج از خانه در چنین فضاهایی فارغ از وضعیت اجتماعی و اقتصادی محلات شهری است. دوری از معابر سواره هم امنیت کودکان را بیش‌تر می‌کند و هم سبب تأمین هوای پاک برای آنان می‌شود.

بسیار مهم است که در طراحی فضای کودکان به آرامسازی محیط و ایجاد محدودیت‌هایی برای حرکت سواره توجه داشت (Bjorkild, ۲۰۰۳, ۴۷).

شکل ۳: مناسب‌سازی و روان‌سازی ترافیک (مأخذ: Bjorkild, ۲۰۰۳)

۳-۳. طراحی و احداث فضای مناسب برای بازی کودک

بازی نه تنها به عنوان فعالیت، که کار و وظیفه کودکان نیز به شمار می‌آید. بازی عامل اصلی رشد و یادگیری در کودکان است. یک بازی مناسب به کودک کمک می‌کند تا موارد زیر را تجربه کند:

- تجربه استقلال فردی؛
 - آموزش مهارت‌های اجتماعی؛
 - لذت و تجربه ماجراجویی و هیجان (Tranter, ۲۰۰۷, ۱۷).
- در حال حاضر فضاهای بازی کودکان در شهر تهران مناسب نیستند و ایجاد و توسعه فضاهای بازی برای کودکان بدون توجه به نیازها و شرایط خاص آنها انجام می‌شود. موارد زیر به برخی از مشکلات موجود در فضاهای بازی کودکان اشاره دارد:
- فضاهای بازی کودکان عموماً یک یا چند نوع بازی معمولی را ارائه می‌دهند که هم تکراری شده‌اند و هم وسایل موجود در آنها نیز معمولی و کسل‌کننده‌اند؛

- در احداث فضای بازی کودکان به زمینه و بستر محیطی که وسایل بازی در آنجا تعبیه شده‌اند توجهی نشده و همچنین از عوامل طبیعی، اقلیمی، فرهنگی و اجتماعی که در طراحی تجهیزات و لوازم بازی‌های کودکان مؤثر واقع می‌شوند نیز استفاده نمی‌شود؛
- فضاهای بازی موجود با نیازهای مختلف کودکان و همچنین مقاطع مختلف سنی و جنسی استفاده‌کنندگان از آنها همخوانی ندارد؛
- در طراحی فضاهای بازی به مشارکت گروهی خانواده‌ها که در احساس امنیت و ایمنی مؤثر بوده و می‌تواند برای بزرگ‌ترها هم جالب و سرگرم‌کننده باشد، توجهی نمی‌شود.

شکل ۴: طراحی و احداث فضای بازی مناسب (مأخذ: نصیری و حبیب، ۱۳۸۷)

جدول زیر انطباق این مؤلفه‌های ذکر شده را با معیارهای بررسی کیفیت و مناسب بودن یک فضای عمومی برای استفاده کودکان و حضور آنها در این فضاها نشان می‌دهد. همچنین شاخص‌هایی نیز برای سنجش مناسب بودن فضاهای شهری بر اساس این معیارها و مؤلفه‌ها ارائه شده است.

جدول ۱: مؤلفه‌ها و شاخص‌های مناسب بودن فضا برای کودکان (مأخذ: نگارنده)

مفهوم	معیار	مؤلفه	شاخص
مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان	بهبود و مناسب‌سازی وضعیت حمل و نقل	فردی	<ul style="list-style-type: none"> • ترغیب کودک به پیاده‌روی و استفاده از دوچرخه • ایجاد تمهیداتی جهت بازی کودکان در معابر
		اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • وجود سرگرمی‌های خیابانی • ایجاد ویژگی‌های مثبت در معابر از نظر: رنگ‌های مفرح و شاد، نماهای زیبا، عبور و مرور راحت، سرو صدای کم، فقدان مشاغل کاذب در معابر
		کالبدی	<ul style="list-style-type: none"> • وضعیت پل هوایی، وضعیت پیاده‌روها، وجود نرده‌های محافظ • عدم وجود پروژه‌های عمرانی و ساختمان‌های نیمه‌کاره • وجود تابلوهای راهنمایی و علائم هشداردهنده به کودکان، سرعت‌گیر • عدم وجود موانع فیزیکی مزاحم در معابر و پیاده‌رو
	مناسب‌سازی و روان‌سازی ترافیک	فردی	<ul style="list-style-type: none"> • وضعیت پیاده‌روها و تراکم و فشردگی زیاد جمعیت در پیاده‌روها
		اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • احترام به کودک و رعایت حق تقدم در مواجهه با کودک
		کالبدی	<ul style="list-style-type: none"> • عدم تردد ماشین‌های سنگین • وجود سرعت‌گیر، چراغ راهنمایی، خط‌کشی عابر پیاده، پل هوایی، تراکم و فشردگی در پل‌های و زیرگذرها، پارکینگ، ایستگاه‌های حمل و نقل • عدم وجود پروژه‌های عمرانی و ساختمان‌های نیمه‌کاره در اطراف معابر • وجود حصار یا ایمن بودن پروژه‌های عمرانی و ساختمان‌های نیمه‌کاره • بررسی کاربری‌های اطراف معابر
	طراحی فضاهای بازی مناسب	فردی	<ul style="list-style-type: none"> • عدم تراکم و فشردگی جمعیت در اطراف فضای بازی • وضعیت پیاده‌روهای منتهی به فضا • ایجاد تمهیداتی برای مراقبت والدین از کودکان
		اجتماعی	<ul style="list-style-type: none"> • وجود حمل و نقل عمومی در مجاورت فضا • وجود فضاهای پنهان از دید به دلیل وجود درختان انبوه • عدم وجود زمین‌ها یا مکان‌های متروک در مجاورت • توجه به الزامات فرهنگی در طراحی فضای بازی دختران و پسران
		کالبدی	<ul style="list-style-type: none"> • انطباق کاربری‌های اطراف با ویژگی‌ها و نیازهای کودک • عدم وجود پروژه‌های عمرانی و ساختمان‌های نیمه‌کاره در مجاورت فضا • توجه به جنس کف پوش، وسایل بازی، سالم بودن وسایل، روشنایی و... • وجود تابلوها و علائم هشدار دهنده • وضعیت کلی نور و روشن بودن فضای اصلی در شب

هدف ما در این گزارش بررسی وضعیت مناسب‌سازی فضاهای عمومی شهر برای استفاده کودکان بوده و تأکید عمده آن بر طراحی و احداث فضاهای بازی مناسب می‌باشد. متأسفانه طراحی زمین‌های بازی مناسب و مجهز موضوعی است که اغلب بدان توجه نشده و در بیش‌تر موارد زمین‌های بازی به عنوان فضایی که دارای تاب و سرسره است شناخته شده و اهمیت آنها به عنوان فضایی با طرح منطقی و مناسب نادیده گرفته می‌شود. در حالی که تغییر در نحوه زندگی و محدودیت‌های فضایی و زمانی موجب شده که روش بازی کودکان کاملاً متفاوت از گذشته شود. از طرف دیگر امروزه به اهمیت بازی برای کودکان و ارتباط آن با تحرک بدنی و آموزش‌های زندگی اجتماعی توسط بازی و سرگرمی بیش از گذشته توجه می‌شود. همین مسئله لزوم تدوین راه‌حلی برای شهرسازی را به جهت اختصاص فضای بازی مناسب، بیش از گذشته نمایان می‌کند.

۴. بررسی نمونه فضاهای شهری مختص کودکان

در پی تغییر و تحول فضاهای شهری، پیشرفت تکنولوژی و پیدایش ماشین در آغاز قرن بیستم و همچنین افزایش نیازهای مردم به فضاهای تفریحی، پارک‌ها به عنوان مکان‌های تفریح و گردشگاه‌های عمومی احداث شدند. در این دوره با توجه به نیاز گروه‌های سنی و اجتماعی استفاده‌کننده از فضا، آمایش فضاها برای قشر استفاده‌کننده مطرح شد. پیشرفت تکنولوژی نیز امکان ساخت فضاهای ویژه گروه‌های سنی مختلف را پدید آورد که می‌توان از شهرک‌های بازی ویژه کودکان و نوجوانان به عنوان نمونه‌ای از این فضاهای مطلوب و جذاب تفریحی در شهرهای بزرگ نام برد.

موزه کودکان هوستون^۱ در تگزاس (۱۹۸۰ میلادی)، محوطه بازی و موزه علوم کیدپاور^۲ در نیویورک (۱۹۹۷ میلادی)، موزه کودکان هوماماتسو^۳ ژاپن و بسیاری موارد دیگر، نمونه‌هایی از فعالیت‌های انجام گرفته در این کشورها مختص کودکان هستند.

۴-۱. موزه کودکان هوستون

این موزه در سال ۱۹۸۰ توسط گروهی از والدین برای ارتقاء و بالا بردن امکانات رشد و توسعه کودکانشان برای ورود به جامعه تأسیس شد و در طول یک دهه پیشرفت‌های شایانی کرد. نمای

۱- Houston Children Museum

۲- Kidpower Science Museum

۳- Homamatso Child Museum

ساختمان شامل تعداد زیادی ستون بوده که الهام گرفته از ستون‌های یونانی قدیمی می‌باشد. هر کدام از سرستون‌ها با حرفی از حروف کلمه کودکان ساخته شده‌اند. فضای ورودی ساختمان نیز بسیار جالب است و چهار ستون بزرگ که حروف کلمه موزه با اندازه بزرگ بر بالای آنها به رنگ زرد نوشته شده، این ورودی‌ها را شاخص می‌کنند (<http://en.wikipedia.org>).

فضاسازی‌های داخل موزه نیز بسیار جالب توجه بوده و از غرفه‌های متعددی که هر کدام به شکلی خاص تزئین شده‌اند تشکیل شده‌اند. همچنین این موزه شامل کلاس‌های درس، آزمایشگاه، کتابخانه و گالری‌های نمایشگاهی نیز می‌باشد.

شکل ۶: نمای ورودی موزه کودکان هوستون
(مأخذ: <http://en.wikipedia.org>)

شکل ۵: نمای داخلی از موزه کودکان هوستون
(مأخذ: <http://en.wikipedia.org>)

۴-۲. محوطه بازی و موزه علوم کیدپاور

این پارک در داخل موزه علمی نیویورک حال احداث شده است. هدف از ایجاد آن، آموزش نکات مهم فیزیک به کودکان بدون استفاده از کلمات و فقط توسط بازی و سرگرمی است. ادغام بازی با علم محیط دلچسبی را برای کودکان فراهم آورده است. همچنین فضاسازی‌های موزه بازدیدکنندگان را تشویق می‌کند تا به جلوه‌های طبیعت توجه بیش‌تری کنند (www.cgpartnersllc.com).

شکل ۷: منظره‌سازی‌های داخلی موزه علوم کیدپاور (مأخذ: www.cgpartnersllc.com)

۳-۴. محوطه بازی و موزه کودکان هوماماتسو

این موزه به صورت یک مجموعه تفریحی-کاربردی در شهر هوماماتسو ژاپن طراحی شده و شامل یک ساختمان بزرگ مرکزی است که توسط مسیری به سایر فضاهای درون سایت متصل می‌شود. نمای دیوارها از بتن و پوشش سقف از ورق آلومینیوم است. این ورق‌ها به گونه‌ای هستند که با تابش اشعه خورشید بر آنها تصاویر متفاوتی از جمله انیمیشن ظاهر می‌شود که بسته به زاویه دید، ساعات روز و فصول سال متغیرند و در روزهای ابری یا بارانی دیده نمی‌شوند. در نقاط مختلف سایت نیز فرهنگ ژاپن توسط کارگاه‌های متعدد به کودکان آموزش داده می‌شود (<http://www.hamamatsu-books.jp>).

شکل ۹: نمای داخلی موزه کودکان هوماماتسو
(مأخذ: <http://www.hamamatsu-books.jp>)

شکل ۸: محوطه بیرونی موزه کودکان هوماماتسو
(مأخذ: <http://www.hamamatsu-books.jp>)

۵. مناسب سازی فضاهای شهری برای کودکان در اسناد فرادست

با توجه به اهمیت مناسب سازی فضاهای شهری در امنیت، رشد و سلامت کودکان و ضرورت احداث فضاهای مناسب برای این گروه، سیاست‌ها و برنامه‌هایی برای حضور، رشد و مشارکت خلاقانه کودکان در فضاهای شهری مطرح شده است. بخشی از این سیاست‌ها و برنامه‌ها در اسناد و برنامه‌های بالادستی شهرداری تهران نیز لحاظ شده است که در این بخش به آنها می‌پردازیم.

۱-۵. جایگاه در سند چشم‌انداز شهرداری تهران

در سند چشم‌انداز شهر تهران دورنمای ترسیم شده در افق ۱۴۰۴ برای کلان‌شهر تهران؛ عبارتست از جهان‌شهری فرهنگی، مرفه و معیار در جهان اسلام و از جمله اهداف طراحی شده در سند «جای گرفتن در فهرست ۵۰ شهر برتر دنیا از منظر شاخص کیفیت زندگی» می‌باشد. همان‌گونه که در زیر هدف فوق اشاره گردیده است «کیفیت زندگی یکی از معیارهای کلیدی فرهیختگان برای انتخاب محل سکونت و فعالیت است» و از این منظر، مناسب سازی فضاهای شهر برای کودکان با رویکردی توسعه‌ای و پایدار به فضاهای شهری، می‌تواند به تحقق ارتقاء شاخص کیفیت زندگی در شهر تهران کمک کند.

تهران امروز شهری بسیار آزردهنده برای تمام اقشار پیاده و از آن جمله کودکان است؛ بنابراین نیاز به آموزش فرهنگ و رفتار شهروندی برای آموزش شهروندان آن برای رفتار مناسب با کودکان و رعایت حق این گروه از افراد جامعه بیش از پیش احساس می‌شود.

۲-۵. جایگاه در طرح جامع شهر تهران

طرح جامع شهر تهران به عنوان مهم‌ترین سند راهبردی و اجرایی توسعه شهر، اقدامات، راهبردها و سیاست‌های شهرداری را در تبادلی توسعه موجود و آتی شهر روشن می‌نماید.

در راهبردهای توسعه شهر تهران در زیر راهبردهای (۴) به توسعه فضاهای شهری مناسب کودکان توجه شده است. در راهبرد (۴) طرح جامع با عنوان «توسعه اجتماعی و ساماندهی اسکان جمعیت» راهکار زیر ارائه شده است:

- تأمین امنیت و سلامت در عرصه‌های سکونت با ساماندهی شبکه‌های دسترسی مناسب و حرکت پیاده برای تردد آرام در محلات و بین محلات مسکونی.

۳-۵. جایگاه در سند برنامه پنج ساله شهرداری تهران

در برنامه پنج ساله شهرداری تهران که به عنوان اصلی‌ترین سند راهبردی و اجرایی شهرداری محسوب می‌شود به توسعه و احداث فضاهای مختص کودکان توجه ویژه‌ای شده است. رویکرد اساسی شهرداری در این برنامه بر توسعه فضاهای عمومی متناسب با نیازهای کلیه گروه‌های سنی و اجتماعی مبتنی بوده است. در این راستا و به منظور دستیابی به اهداف مورد نظر سیاست‌ها و برنامه‌هایی در زیر بند (۱۹) برنامه مذکور وضع گردیده است که به شرح زیر می‌باشد:

- به منظور ایجاد محیطی مناسب برای فعالیت، رشد و بالندگی فرهنگی اجتماعی کودکان در محیط‌های شهری تهران، شهرداری مکلف است ضمن تعریف و تدوین طرح «شهر و محله دوستدار کودک» که با عنایت به آموزه‌های دینی و تجارب جهانی و لحاظ کلیه شاخص‌های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، شهرسازی، تاریخی، زیست‌محیطی و تفریحی تهیه خواهد گردید و ارائه آن به شورای اسلامی شهر تهران تا پایان سال اول برنامه، همچنین به پیاده‌سازی آن طی سال‌های برنامه در مناطق شهر تهران اقدام نماید.

۶. مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان در شهر تهران

متأسفانه مناسب‌سازی فضاهای عمومی شهر برای کودکان موضوعی است که مدیریت شهری اغلب بدان توجهی نکرده و در بیش‌تر موارد زمین‌های بازی فقط به عنوان فضایی که دارای تاب و سرسره است شناخته می‌شوند و اهمیت آنها به عنوان فضایی با طرح منطقی و مناسب نادیده گرفته می‌شود. بازی این حس را به کودکان می‌بخشد که به شهر تعلق دارند و شهر نیز به آنها تعلق دارد؛ بنابراین بازی در اطراف و در همسایگی محل زندگی بسیار اهمیت دارد؛ چرا که حس تعلق به محیط را تقویت می‌کند. امروزه شهر تهران، آمادگی لازم را برای حضور کودکان در خود ندارد. شهر نه تنها برای حرکت پیاده بزرگسال، بلکه برای رفت و آمد کودک نیز شکل نگرفته است. مهم‌ترین تفریح کودکان استفاده از پارک‌ها و فضاهای سبز است که هنوز بسیاری از آنها دارای تجهیزات بازی استاندارد نیستند. برای کودکان، یک محیط شهری خوب، محیطی است که انتظارات کودکی آنها را برآورده سازد. این محیط باید ضمن برقراری ارتباط منطقی با کودک و شرایط او، مکان‌هایی را که برای او در دسترس باشد و به نیازهای او پاسخ دهد را فراهم آورده و در قالب رنگ‌های متنوع، آنها را با غنای احساسی کودک و تناسبات ساختمان هماهنگ کرده و عرضه کند.

در حال حاضر طراحی پارک دوستدار کودک توسط سازمان زیباسازی شهرداری تهران در دست اقدام است. این پارک مخصوص کودکان قرار است در زمینی به وسعت ۱۰ هکتار در ضلع شمالی پارک چیتگر احداث شود. فضایی که در آن بازی، تفریح، سرگرمی، آموزش و مشاهدات جذاب پیش‌بینی شده است. همچنین استاندارد کردن وسایل بازی کودکان در پارک‌ها و بوستان‌های شهر تهران، طراحی وسایل بازی ویژه بازی‌های قدیمی ایرانی و همچنین طراحی وسایل بازی بر اساس داستان‌های ایرانی چون هفت خوان رستم، موش و گربه و ... از دیگر مواردی است که به منظور پرورش هوش کودکان و همچنین هویت‌سازی کودکان در دستور کار سازمان زیباسازی شهر تهران قرار گرفته است. اما این اقدامات با توجه به جمعیت قابل توجه کودکان در شهر تهران پاسخگوی نیازهای آنان نبوده و مدیریت شهری باید به طراحی و احداث فضاهای بازی متناسب با نیازهای کودکان و شرایط آنها مبادرت ورزد. فضاهای بازی برای کودکان را می‌توان در دو دسته کلی تقسیم‌بندی نمود:

- فضاهای بازی رسمی: این فضاها شامل پارک‌ها و زمین‌های بازی می‌باشند که در آنها وسایل بازی از قبیل تاب و سرسره و... وجود داشته و گاه مجموعه‌ای مرکب از بازی‌های گوناگون با عملکردهای متنوع را شامل می‌شود؛
- فضاهای بازی غیررسمی: این فضاها شامل حیاط‌ها، فضای میان ساختمان‌ها، پیاده‌روهای عریض، بن‌بست‌ها و کوچه‌های فرعی می‌شود که کودک به فراخور نیاز خود و برای بازی از آنها بهره می‌برد (ابراهیمی، ۱۳۹۰).

در خصوص فضاهای بازی رسمی مدیریت شهری باید در سطوح محله‌ای، منطقه‌ای و شهری از اراضی ذخیره شهر و سایر اراضی که قابلیت استفاده عمومی را دارند برای گسترش فضاهای بازی کودکان استفاده نماید و با تعبیه امکانات و تجهیزات بازی برای کودکان، مجموعه شرایطی را فراهم آورد تا آنها بتوانند به بازی، ماجراجویی و هیجان بپردازند. این فضاها باید به نحوی طراحی شوند که هم گستره وسیعی از تجارب بازی را فراهم آورند و هم فرصت چالش و بازی خلاق را برای کودکان فراهم آورند. فضاهای بازی باید بتوانند پاسخگوی طیف متنوعی از کودکان بوده و همچنین گروه‌های سنی و جنسی مختلف را در کنار هم قرار دهد.

در خصوص فضاهای بازی غیررسمی مدیریت شهری باید با ایجاد برخی تمهیدات و با مناسب‌سازی محیطی، فضا را برای حضور کودکان آماده نماید. مثلاً در مجتمع‌های مسکونی با الزام سازندگان به ایجاد حیاط خلوت‌های عمومی تبدیل آنها به یک مکان اجتماعی، و یا در سطح محلات با احداث

زمین‌های باز چندمنظوره که هم به عنوان پارکینگ عمل کرده و هم محلی برای حضور و بازی کودکان باشد، و یا در سطح مناطق شهری با ایجاد پیاده‌راه‌ها و فضاهای باز خطی که با اتصال نقاط مهم از قبیل مدارس، پارک‌ها و ایستگاه‌های حمل و نقل که کودکان را قادر می‌سازد به صورت پیاده و یا با دوچرخه در فضای شهری حضور یابند، شهر را برای حضور کودکان مهیا و آماده سازد.

یکی از نکاتی که در طراحی زمین بازی باید لحاظ شود توجه به مقیاس است. همه چیز باید در مقیاس، و ابعاد و اندازه کودک طراحی شود، در این صورت کودک بیش‌تر احساس راحتی و امنیت نموده و نسبت به محیط خود بیش‌تر احساس تعلق خواهد کرد.

همچنین نظافت و بازرسی مداوم جهت تمیز نگه داشتن عرصه بازی کودک ضروری است. وجود سطل زباله جذاب در اشکال و فرم‌های مختلف برای تشویق کودکان به استفاده از آنها، وجود میز، نیمکت، آب‌خوری و سرویس‌های بهداشتی مناسب و در دسترس لازم و ضروری است.

همچنین باید دسترسی امن و راحت جهت بازی کردن برای کودکان فراهم باشد. می‌توان با مکان‌یابی صحیح، علائم و تابلوهای راهنمایی مناسب، استفاده از تمهیداتی جهت کاستن سرعت وسایل نقلیه و استفاده از حصار به این مهم دست یافت. مسیر دسترسی به زمین بازی نباید با یک راه اصلی تقاطع داشته باشد.

وسایل و تجهیزات در زمین بازی نیز از عوامل مهمی هستند که متأسفانه بسیاری از این وسایل بسیار معمولی و کسل‌کننده‌اند و بازی‌ها، اسباب و وسایل مربوط به آنها باید خلاقیت را در کودکان پرورش دهند. مثلاً کلبه‌های مخصوص بازی، نردبان‌ها و سرسره‌ها و تندیس‌ها وسایلی هستند که برای کودکان جذاب و قابل توجه هستند. همچنین اسباب و وسایل بازی می‌تواند شامل مواد زاید و دور ریختنی مثل قرقه‌های بزرگ کابل، لاستیک‌های فرسوده و تیوب‌های آنها، لوله‌های بتنی، قطعات چوبی راه‌آهن‌های قدیمی و تیرهای فرسوده برق باشد؛ به این صورت هم هزینه ساخت و سازها در زمین بازی کاهش می‌یابد و هم تنوع در تجهیزات بازی به وجود می‌آید (مظفر، ۱۳۸۵، ۱۲).

شرایط و ویژگی‌های کودکان ایجاب می‌کند تا آنها آزادانه در خاک غلت بزنند و سرما و گرما را احساس کنند. این کار باعث می‌شود تا آنها بهتر بتوانند با سایه، نور، فصل‌ها و به طور کلی طبیعت ارتباط برقرار کنند.

بر این اساس دو عنصر اصلی گیاه و آب در فضاهای بازی کودکان باید در نظر گرفته شود. گیاهان به وجود آورنده سایه، تعادل و امنیت بوده و فضاهای دنج و پوشیده را فراهم می‌سازند. در زمین بازی

می‌توان از گیاهان مختلف با رنگ، شکل، بو و بافت متفاوت می‌توان برای تحریک حسی کودکان استفاده کرد. گیاهان امکانات زیادی در جهت آموزش دارند. انواع مختلف گیاه باید به نحوی انتخاب گردد تا شرایط لازم برای آموزش کودکان در مورد فصول، رنگ‌ها، حشرات، گل‌ها و... به وجود آید. همچنین از گیاهان می‌توان برای جداسازی بین بخش‌های مختلف زمین بازی استفاده نمود. گیاهان علفی همیشه سبز و بدون خار مانند شمشاد و یا انواع گیاهان سوزنی برای این منظور مناسبند (هوشمند، ۱۳۹۰، ۱۰۱).

آب به خصوص در فضاهای بزرگ، عنصری ممتاز است که به فضا روح بخشیده و با در اختیار داشتن تجهیزات مخصوص به کودکان اجازه می‌دهد که در امنیت کامل آب‌بازی کنند. اگر آب به طور طبیعی در محل وجود نداشته باشد باید آن را به صورت مصنوعی (حوض) ایجاد کرد. عمق حوضچه‌های آب نباید بیش از ۲۵ تا ۳۰ سانتی‌متر باشد تا خطر غرق شدن برای کودکان وجود نداشته باشد. اغلب ایجاد یک فواره روی یک پوشش کافی است تا کودکان بتوانند آب‌بازی کنند (همان).

لازمه رشد سالم کودک، ایجاد زمینه‌های مناسب برای ارتباط هرچه بهتر بین کودک و محیط طبیعی می‌باشد؛ بنابراین باید نسبت به توسعه فضاهای سبز و طبیعت شهری کمک کنیم تا کودک بتواند در محیطی که به طبیعت نزدیک‌تر است زندگی کند و از آن بهره‌برد. کودکان به فضای باز، سبز، محیط‌های شهری سالم و فضاهایی احتیاج دارند که آنها را در محیطی درست و فارغ از محرومیت بار آورد (غریبی، ۱۳۹۰، ۸).

با توجه به نکات ذکر شده، راهبردهای زیر در توسعه زمین‌های بازی کودکان پیشنهاد می‌شود:

- مناسب‌سازی سطح کوچه‌ها و پیاده‌راه‌ها که قابلیت بازی برای کودکان را داشته باشد؛
- مکان‌یابی صحیح فضای بازی برای کنترل و حضور ماشین‌های عبوری؛
- ایجاد امکانات و جذابیت برای همراهان و والدین کودک در فضاهای بازی؛
- ایجاد عناصری که موجب شگفتی و شعف کودک شود و نوع بافت، بناهای جذاب، رنگ، مواد و اشکالی که علاقه کودک را برانگیزد؛
- ایمنی تجهیزات، اتصالات و قطعات و تعمیر و بازرسی مرتب وسایل بازی به لحاظ سالم بودن؛
- افزایش روشنایی بیش‌تر در محیط‌های بازی کودکان و تمیز نگه داشتن محیط.

جدول ۲: اصول و معیارهای توسعه فضاهای بازی مناسب برای کودکان (مأخذ: نگارنده)

اصول اولیه طراحی	مفاهیم و معیارهای کلیدی
توجه به نیازها، شرایط و ویژگی‌های کودک	<ul style="list-style-type: none"> • پاسخگویی به حس کنجکاوی و ماجراجویی کودک از طریق ایجاد فضاها و مبلمان خاص؛ • پاسخگویی به ویژگی‌های روحی و روانی کودک از طریق چالش‌پذیری و ایجاد ابهام و پیچیدگی در بازی‌ها؛ • پاسخگویی به حرکت و جنب و جوش کودک از طریق ایجاد مسیرهای امن برای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری؛ • تقویت حس مشارکت‌پذیری و اجتماعی بودن کودک از طریق ایجاد بازی‌های گروهی؛ • تقویت تعاملات اجتماعی از طریق سهولت در حضور والدین و مشارکت آنان در بازی‌های کودکان.
توجه به ایمنی، امنیت و آسایش کودک	<ul style="list-style-type: none"> • حذف کاربری‌های نامناسب در اطراف زمین بازی که باعث جذب افراد غریبه می‌شود؛ • ایجاد امنیت با افزایش امکان نظارت اجتماعی از طریق افزایش روشنایی و پرهیز از گوشه‌های دنج و خلوت؛ • ایجاد ایمنی از طریق محصور کردن زمین بازی و افزایش ایمنی تجهیزات؛ • احداث و جانمایی تجهیزات لازم از قبیل آب‌خوری، سرویس بهداشتی، مبلمان مناسب برای نشستن و توقف و...؛ • بهسازی محیط با استفاده از پوشش گیاهی، منظره سازی سبز و...؛ • توجه به بهداشت محیط (جمع‌آوری زباله، تمیز بودن فضا و...).
توجه به آموزش و خلاقیت در طراحی فضای بازی	<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد تنوع در کالبد و فعالیت از طریق تنوع در شکل ظاهری، رنگ و وسایل، فعالیت‌های متنوع، بافت و...؛ • احداث بازی‌های خلاقانه که کودک بتواند فضا را متناسب با سلیقه خود بسازد؛ • تفکیک فضاهای بازی گروه‌های سنی مختلف و همچنین تفکیک فعالیت‌های آرام از فعالیت‌های پر جنب و جوش.

۷. برنامه‌ریزی برای توسعه فضاهای شهری مناسب کودکان

در حال حاضر معماری و شهرسازی در شهرهای ما بر اساس اصول زیبایی‌شناختی بزرگسالان طراحی شده و هدف آن ارتقای کیفیت زندگی شهروندانی است که کودکان اغلب در دایره شمول آن قرار ندارند؛ لذا حتی پرسش درباره جایگاه کودک در شهر و دیدگاه کودکان در خصوص اینکه شهر چگونه است سؤالاتی ناوارد تلقی می‌شود؛ بنابراین اغلب ایجاد و توسعه فضاهای شهری بدو در نظر گرفتن نیازهای هرگونه برداشت شهروندی در کودکان انجام می‌شود و برای همین است که شهرها، اگر هم جایی برای راحتی و شادمانی باشند، بدون شک بر اساس ارزش‌ها و آرمان‌های کودکانه نیست (اکبریان، ۱۳۹۰).

همان‌طور که گفته شد کودکان در شهر تهران با محدودیت‌ها و موانع متعددی برای حضور در فضاهای شهری روبه‌رو هستند. گسترش شهر، افزایش ترافیک و... از عواملی کاهش تحرک و جابه‌جایی کودکان محسوب میشوند. در بروز چنین شرایطی مسائل مختلفی اثرگذار بوده‌اند، اما در این بین فقدان نظام مدیریتی منسجم و قوی از اهمیت بیش‌تری برخوردار است. این عوامل عبارتند از:

- **ضعف ساختار نظام مدیریتی:** ضعف ساختاری در نظام مدیریتی سبب شده تا شهرداری‌های مناطق توجه چندانی به مناسب‌سازی فضاهای شهر برای کودکان نداشته باشند. علاوه بر این، در سطح شهرداری تهران، فقدان ستادی برای مناسب‌سازی فضاهای شهر و طراحی فضاهای مختص کودکان از جمله عواملی است که در کنار نبود ساختار مدیریتی کارآمد، سبب شده تا کودکان از امکانات مناسبی برای حضور در فضاهای شهری برخوردار نباشند. لازم است به منظور پیگیری و ایجاد هماهنگی برای مناسب‌سازی فضاهای شهر برای کودکان، ستادی با ترکیب دستگاه‌های اجرایی تشکیل و با رویکرد فرابخشی به بررسی نیازها، تدوین استانداردها و راهکارهای اجرایی برای مناسب‌سازی فضاهای شهر برای کودکان پردازد.
- **نبود ضوابط و مقررات جامع:** عدم وجود ضوابط و مقررات جامع برای طراحی و احداث فضاهای مختص کودکان نیز از عوامل بسیار مهم بر سر راه مناسب‌سازی فضاهای شهری برای آنان بوده است. برای اجرایی شدن، تحقق اهداف و سیاست‌های مناسب‌سازی شهری برای کودکان لازم است مجموعه ضوابط و مقررات جامعی تدوین شود. این ضوابط و مقررات باید به تأیید مراجع قانونی ذی‌ربط رسیده و در قالب دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های اجرایی ابلاغ شود.

۷-۱. راهبردها و سیاست‌های پیشنهادی برای مناسب‌سازی

همان‌طور که در گذشته ذکر شد مناسب‌سازی برای کودکان به معنای تأمین آسایش حرکتی و اجتماعی آنان است به گونه‌ای است که قادر باشند آزادانه و بدون احساس خطر از محیط پیرامون خود (اعم از اماکن عمومی، معابر و محیط‌های شهری و...) استفاده نموده و از تسهیلات خدماتی با حفظ استقلال فردی خود بهره‌مند شوند. بر این اساس برای توسعه فضاهای بازی مناسب برای کودکان سیاست‌ها و برنامه‌هایی پیشنهاد شده‌اند که به شرح زیر همراه با اقدامات اجرایی لازم ارائه می‌شوند:

۷-۱-۱. توجه به ویژگی‌ها و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و هویتی مناطق مختلف شهر در طراحی وسایل و تجهیزات شهری برای کودکان، باید توجه به آداب و رسوم منطقه زندگی آنها و هویت اجتماعی و کالبدی محله و بافت پیرامون زندگی‌شان مد نظر قرار گیرد.

❖ جهت‌گیری‌های راهبردی:

- توجه به تفریحات دلخواه کودکان از جمله بازی‌های قومی و فرهنگی؛
- توجه به روانشناسی کودکان در طراحی فضاهای شهری؛
- توجه به بافت کالبدی محلات و مناطق شهری.

۷-۱-۲. توجه به مناسب بودن مکان جهت طراحی فضای مختص کودکان برای فراهم آوردن شرایط مناسب جهت ایجاد فضای شهری کودکان باید امنیت استفاده‌کننده و نکات ضروری برای مناسب ساختن فضا جهت داشتن شرایط ویژه کودکان فراهم شود.

❖ جهت‌گیری‌های راهبردی:

- قرارگیری در مراکز محلات و در مکان‌هایی که دور از راه‌های رفت و آمد اتومبیل باشد (تفکیک حرکت سواره و پیاده، احداث پیاده‌راه در حاشیه فضای بازی و...)
- فضاهایی برای نشستن اهالی محله در مجاورت فضاهای طراحی شده برای کودکان (فراهم آوردن امکان نظارت همگانی)؛
- تا حد امکان این فضاها دور از دسترسی اصلی بافت بوده و بیش‌تر در داخل بافت محلات مسکونی قرار گیرد (ایمنی در برابر افراد غریبه)؛
- مشخص نمودن حریم و قلمرو برای فضای بازی کودکان با ایجاد اختلاف سطح؛
- آرام‌سازی فضای طراحی شده برای کودکان با استفاده از فضای سبز طبیعی و مصنوعی؛
- طراحی لبه‌های مسدودکننده برای محدود کردن راه سواره.

۷-۱-۳. توجه به نیازهای کودکان در استفاده از فضا هنگام طراحی فضای مناسب برای بازی کودکان توجه به نیازهای خاص آنها و طراحی مناسب با ویژگی‌های سنی و جنسی آنها ضروری است. همچنین باید فضای بازی برای کودکان معلول و کم‌توان نیز مناسب باشد.

❖ جهت‌گیری‌های راهبردی:

- توجه به استانداردهای بدنی و ارگونومی خاص کودکان؛
- توجه به نیازهای روحی کودکان به ماجراجویی و هیجان به دور از خطرات احتمالی؛
- توجه به نیازهای کودکان معلول و ناتوان در طراحی محیط.

۷-۱-۴. انعطاف‌پذیری در طراحی تجهیزات و فضای بازی کودکان

وسایل و تجهیزات مورد استفاده برای بازی کودکان باید به نحوی باشد که قابلیت انعطاف‌پذیری بالایی داشته باشد.

❖ جهت‌گیری‌های راهبردی:

- انعطاف‌پذیر کردن وسایل و تجهیزات فضا با ایجاد مقیاس‌های مختلف در آن به طوری که برای گروه‌های مختلف سنی و جنسی کودکان قابل استفاده باشد (با تغییر در ابعاد، شکل و...)
- انعطاف‌پذیر کردن وسایل و تجهیزات فضا به نحوی که بتواند تجربه بازی‌های متفاوتی را برای کودکان فراهم آورد؛
- انعطاف‌پذیر کردن وسایل و تجهیزات فضا با ایجاد عملکردهای مختلف در آن به نحوی که هم قابلیت بازی داشته باشد، هم نشانه شهری باشد و... (نصیری و حبیب، ۱۳۸۷، ۱۰۳).

۷-۲. معیارهای مناسب‌سازی فضای شهری برای کودکان

در بحث طراحی فضاهای شهری، توجه به این نکته، که فضا برای کلیه افراد و گروه‌های اجتماعی مناسب و قابل بهره‌برداری باشد از اهمیت بسیاری برخوردار می‌گردد. از این رو آگاهی تهیه‌کنندگان طرح از اصول، ضوابط و استانداردهای موجود و همچنین اطلاع‌رسانی پیوسته همراه با بازنگری‌های لازم در فواصل زمانی مشخص، ضروری است؛ لذا با توجه به اینکه شرایط نامناسب محیط موجب بروز ناتوانی‌های جسمی برای انسان می‌گردد، مناسب‌سازی محیط‌های زندگی و کار برای استفاده مفیدتر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌گردد. رشد و توسعه هر جامعه متناسب با به کارگیری توانایی موجود در آن جامعه است. یکی از راه‌های تحقق این رشد، تأمین بستر کالبدی مناسب برای حضور فعال افراد و ایجاد فرصت‌های برابر برای اقشار مختلف در جابه‌جایی و دسترسی به ساختمان‌های عمومی و فضاهای شهری است.

۷-۲-۱. محل قرارگیری

تا جایی که ممکن است امکانات و تسهیلات برای کودکان باید در مکان‌هایی جانمایی شود که در نزدیکی با دیگر کاربری‌ها نظیر مراکز و فضاهای عمومی، مدارس، کتابخانه‌ها، موزه‌ها و پارک‌ها قرار گیرد. همچنین این امکانات و تجهیزات باید در فاصله حداقل ۵ کیلومتری از تجهیزات شهری نظیر پست برق، خطوط انتقال نیرو و... قرار داشته باشد (URL^۱). همچنین ارجح است این اماکن در پهنه‌های مسکونی و تجاری شهر قرار داشته و از اماکن پر سروصدا و پر تردد پرهیز شود.

۷-۲-۲. خوانایی

به جهت افزایش ضریب ایمنی فضاهای شهری کودکان باید آنها را در مکان‌هایی قرار داد که قابل دفاع بوده و به راحتی برای کاربران و رهگذران قابل رویت هستند. قرارگیری در مناطق پر رفت و آمد احتمال بروز فعالیت‌های ناهنجار را کاهش می‌دهد. مناطقی نظیر:

- جایی که حجم فعالیتی و عابر پیاده بالا وجود دارد (مراکز و پاتوق محلات)؛
- فضاهای عمومی (تفریحی، ورزشی و...)
- فضاهای تجاری.

۷-۲-۳. دسترسی مناسب

امکانات و تسهیلات کودکان باید در فاصله حداکثر ۱ کیلومتری از وسایل حمل و نقل عمومی قرار داشته باشد (URL^۱). در پهنه‌های تجاری و مختلط باید دسترسی مستقیم از خیابان یا بافت اطراف به محدوده امکان‌پذیر باشد. همچنین دسترسی باید با اصول و معیارهای مناسب‌سازی محیط (نظیر امکانات پارکینگ، مسیرهای پیاده، رمپ و...) منطبق باشد. همچنین باید از علایم جهت‌یابی و راهنما نیز استفاده کرد.

۷-۲-۴. ارتباط با فضای پیرامون

در طراحی امکانات و تجهیزات شهری برای کودکان باید هم به شرایط و ویژگی‌های محیطی و هم به خصوصیات خود کودک توجه کرد. به نحوی که کلیه فضاها در یک تراز ارتفاعی بوده و فضای یکپارچه و پیوسته‌ای را تشکیل دهند. در صورت نیاز به وجود تراز ارتفاعی متفاوت، اختلاف ارتفاع نباید از

۴۰ سانتی متر بیش تر شود. همچنین باید ارتباط بصری قوی بین حوزه‌های فعالیتی داخل و خارج محدوده وجود داشته باشد.

۷-۲-۵. مبلمان و تجهیزات جانبی

استفاده از تجهیزات و مبلمان شهری نظیر صندلی انتظار برای والدین، تابلوهای راهنمایی و تبلیغاتی جذاب، کیوسک تلفن و... می‌تواند در تجهیز فضای کودکان مؤثر باشد. همچنین می‌توان در مجاورت و یا در نزدیکی آن یک پارکینگ مناسب واقع شود.

۷-۲-۶. نورگیری

در طراحی فضاهای کودکان تا حد ممکن باید تمهیداتی اندیشیده شود که این فضاها تا حد امکان در طول روز در معرض نور آفتاب قرار گیرند. همچنین ضروری است فضاهای بازی کودکان در تمام اوقات شبانه‌روز روشن بوده و در مواقعی که از نور مصنوعی استفاده می‌شود دقت شود که تمام فضا روشن باشد و از نورهای تند نیز اجتناب گردد.

۸. نتیجه گیری

با توجه به وضعیت فعلی فضاهای عمومی شهری، نامناسب بودن این فضاها، عدم تجهیز مناسب آنها برای کودکان به همراه آلودگی‌های بصری، همگی حاکی از عدم امنیت کودکان در استفاده از این فضاها می‌باشد. از همین رو باید انتظار داشت که مدیریت شهری با انجام اقدامات مناسب‌سازی و بهسازی‌های محیطی برای این قشر از اجتماع، هم تا حدی از میزان ناهنجاری‌های رفتاری این فضاها بکاهد و هم فضاها، مبلمان، تجهیزات و ساختمان‌های شهر را برای استفاده کلیه شهروندان از جمله گروه‌های آسیب‌پذیرتر نظیر کودکان به نحو جامع‌تری مناسب‌سازی نماید. راهبردهای زیر که بر مبنای یافته‌های پژوهش به دست آمده‌اند تصویری کلی از اقدامات مورد نیاز را نشان می‌دهند:

- استفاده از عناصر مصنوع و مبلمان مناسب: به کارگیری استراتژی‌های بازدارنده نظیر استفاده از محوطه‌سازی، حفاظ و نرده در طراحی شهری، استفاده از تابلوها، علائم و نشانه‌های بصری، زمینه‌سازی جهت استقرار فعالیت در پیاده‌روها و تداوم فرم حرکت سالم نظیر پیاده و دوچرخه؛

- کنترل دسترسی‌ها و معابر: از طریق بهبود وضعیت معابر درون بافت محلات، اصلاح روشنایی معابر، تفکیک حرکتی و آرام‌سازی معابر و...؛
- ارتقاء نظارت بر فضاهای شهری: در معرض دید قرار گرفتن کلیه فضاها و امکان نظارت والدین (ساکنان و شهروندان) بر فضا، یا حضور ارگان‌های امنیتی در مناطق شهری و کاستن از حجم فضاهای متروکه و غیرقابل دفاع شهری؛
- اختلاط کاربری‌ها و فعالیت‌ها: ایجاد فعالیت‌های گذران اوقات فراغت بعد از ساعات کار در مکان‌هایی که بی‌استفاده مانده‌اند، خودداری از ایجاد فضاهای باز و بزرگ شهری بدون در نظر گرفتن اقدامات امنیتی کامل، تداخل پارک با فضاهای تجاری، برون‌گرا شدن فضاهای تجاری یا بخشی از آن در جهت کمک به زنده کردن فضای خیابان، ایجاد پهنه‌های تجاری- مسکونی مختلط، تلفیق کاربری‌های عمومی و خصوصی؛
- طراحی و احداث فضاهای مورد نیاز: ایجاد هماهنگی بین نیاز کودکان و فضاهای موجود در طرح‌های توسعه شهری مانند پارک‌ها، پیاده‌روها به ویژه مراکز خرید، معابر شهری و پل‌های هوایی، پایانه‌های حمل‌ونقل و ایستگاه‌های مترو، کاهش آشفته‌گی‌های متراکم کالبدی و آلودگی در چشم‌اندازهای دیدرس کودکان در فضاهای مورد تردد آن‌ها.

منابع

۱. آقالطیفی، آزاده؛ (۱۳۸۷): «مناسب‌سازی محیط برای خلاقیت کودکان»، مجموعه مقالات کنفرانس مهندسی و مدیریت نوآوری، تهران؛
 ۲. ابراهیمی، حمیدرضا و سعیدی رضوانی، نوید و معانی، آرزو؛ (۱۳۹۰): «تدوین اصول طراحی فضای بازی کودکان»، مجله باغ نظر، دوره ۸، شماره ۱۹؛
 ۳. اسماعیلی، فائزه؛ (۱۳۸۴): «تعریف کودک»، ماهنامه حقوق و دادرسی، سال ۹، شماره ۵۰؛
 ۴. اکبریان، نادیا؛ (۱۳۹۰): «فضاهای شهری متناسب با نیازهای کودکان»، مجموعه مقالات کنفرانس توسعه پایدار و عمران شهری، تهران؛
 ۵. پهلوان‌زاده، لیلیا؛ (۱۳۸۹): «جایگاه کودک در فضای شهری»، (<http://www.memarnet.com>)
 ۶. سعیدی رضوانی، نوید و حبیبی، فرزانه؛ (۱۳۸۷): «شهر دوستدار کودک»، مجموعه سخنرانی‌های جامعه مهندسان شهرساز، تهران؛
 ۷. شیعه، اسماعیل؛ (۱۳۸۶): «آماده سازی شهر برای کودکان»، انتشارات موسسه نشر شهر، چاپ دوم؛
 ۸. غربی، مهشید؛ (۱۳۹۰): «طراحی محیط آموزشی برای کودکان با رویکرد رابطه کودک و طبیعت»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، گروه معماری؛
 ۹. مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن؛ (۱۳۸۰): «مبانی طراحی فضاهای باز نواحی مسکونی در تناسب با شرایط جسمانی و روانی کودکان»، نشریه شماره ۳۳۹؛
 ۱۰. مظفر، فرهنگ و همکاران؛ (۱۳۸۵): «طراحی بوستان‌های شهری و رشد خلاقیت کودکان»، مجله فناوری و آموزش، دوره ۱، شماره ۲؛
 ۱۱. نصیری، مامک و حبیب، فرح؛ (۱۳۸۷): «طراحی فضای شهری به مثابه ابزار آموزشی برای کودکان»، مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست، دوره ۱۰، شماره ۴؛
 ۱۲. هوشمند، سمیه، (۱۳۹۰): «رد پای کودک در شهر»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، گروه منظر.
۱. Bjorkild, Pia (۲۰۰۳): "Child Friendly Cities- Sustainable Cities", Stockholm University, Department of Human Geography;
 ۲. Noschis, Kaj (۲۰۰۵): "The Urban Child", Arch&Behav. Vol ۱۰, no ۴, pp ۳۴۳-۳۵۰;
 ۳. Stevenson, Anna et al. (۲۰۰۷): "How Urban Design Affects Children and Young People";
 ۴. Tranter, Paul (۲۰۰۷): "Strategies for building child friendly cities", Centre for Teaching and Learning, Stirling;
 ۵. <http://www.planning@city.vancouver.bc.ca> (visited on ۲۵/۸/۲۰۱۲);
 ۶. <http://www.ChildFriendlyCity.com> (visited on ۲۵/۸/۲۰۱۲).

خلاصه مدیریتی

امنیت، رشد و سلامت کودکان در شهرهای بزرگ نظیر تهران به دلایل متعددی از قبیل تراکم جمعیت، نوع بافت مسکونی و آپارتمان‌نشینی به فضاهای عمومی شهر وابسته است. نابسامان بودن این فضاها و عدم انطباق آنها با نیازها و خواسته‌های کودکان سبب تغییر در الگوهای فعالیتی و روی آوردن به بازی‌های کامپیوتری، عدم تحرک و جابه‌جایی و در نهایت بروز عارضه‌های جسمی شده است؛ لذا ساماندهی و مناسب‌سازی فضاهای شهر مطابق با نیازهای آنها در واقع بازگرداندن این گروه به زندگی اجتماعی و فعالیت دوباره است.

مناسب‌سازی برای کودکان به معنای تأمین آسایش حرکتی و اجتماعی آنان است به گونه‌ای که قادر باشند آزادانه و بدون احساس خطر از محیط پیرامون خود (اعم از اماکن عمومی، معابر و محیط شهری و...) استفاده نموده و از تسهیلات خدماتی با حفظ استقلال فردی خود بهره‌مند شوند. بر این اساس در طراحی و برنامه‌ریزی برای مناسب‌سازی فضاهای عمومی شهری برای کودکان، سه معیار باید در نظر گرفته شود:

- مناسب‌سازی وضعیت حمل و نقل: رعایت سلسله‌مراتب در طراحی شبکه معابر، احداث پیاده‌رو مناسب، استفاده از دوچرخه و طراحی مسیرهای ویژه در حاشیه معابر شهر؛
- مناسب‌سازی و روان‌سازی ترافیک: آرام‌سازی محیط و ایجاد محدودیت برای حرکت سواره؛
- مناسب‌سازی فضای بازی: طراحی و احداث فضای بازی بر اساس ویژگی‌ها و نیازهای کودک.

یک محیط خوب برای کودک باید انتظارات کودکی آنها را برآورده سازد و ضمن برقراری ارتباط منطقی با وی، مکان‌هایی را که برای او در دسترس باشد و به نیازهای او پاسخ دهد را فراهم آورده و در قالب رنگ‌های متنوع، آنها را با غنای احساسی کودک و تناسبیات ساختمان هماهنگ کرده و عرضه کند.

مفاهیم و معیارهای کلیدی	اصول طراحی برای کودک
<ul style="list-style-type: none"> • پاسخگویی به حس کنجکاوی و ماجراجویی کودک از طریق ایجاد فضاها و مبلمان خاص • پاسخگویی به حرکت و جنب و جوش کودک از طریق ایجاد مسیرهای امن برای پیاده‌روی و دوچرخه‌سواری • تقویت حس مشارکت‌پذیری و اجتماعی بودن کودک و تقویت تعاملات اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> • توجه به نیازها، شرایط و ویژگی‌های کودک
<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد امنیت و ایمنی در طراحی فضاهای مختص کودکان • افزایش نظارت اجتماعی و حذف کاربری‌های نامناسب • احداث و جانمایی تجهیزات لازم از قبیل آب‌خوری، سرویس بهداشتی، مبلمان مناسب برای نشستن و توقف و... • بهسازی محیط با استفاده از پوشش گیاهی، منظره سازی سبز، حذف کاربری‌های نامناسب و... • توجه به بهداشت محیط (جمع‌آوری زباله، تمیز بودن فضا و...) 	<ul style="list-style-type: none"> • توجه به ایمنی، امنیت و آسایش کودک
<ul style="list-style-type: none"> • ایجاد تنوع در کالبد و فعالیت از طریق تنوع در شکل ظاهری، رنگ وسایل، فعالیت‌های متنوع، بافت و... • احداث بازی‌های خلاقانه که کودک بتواند فضا را متناسب با سلیقه خود بسازد • تفکیک فضاهای بازی گروه‌های سنی مختلف و همچنین تفکیک فعالیت‌های آرام از فعالیت‌های پر جنب و جوش 	<ul style="list-style-type: none"> • توجه به آموزش و خلاقیت در طراحی فضای مختص کودک

بر این اساس جهت‌گیری‌های راهبردی زیر برای مناسب‌سازی فضای شهر و توسعه فضاهای مناسب جهت کودکان پیشنهاد

می‌گردد:

- ایجاد هماهنگی بین نیازهای کودکان و فضاهای موجود در طرح‌های توسعه شهری مانند پارک‌ها، پیاده‌روها، مراکز خرید، معابر شهری و پل‌های هوایی، پایانه‌های حمل‌ونقل و ایستگاه‌های مترو به همراه کاهش آشتگی‌های بصری و کالبدی در چشم‌اندازهای در دیدرس کودکان؛
- استفاده از عناصر مصنوع و مبلمان مناسب و زمینه‌سازی جهت استقرار فعالیت در پیاده‌روها، افزایش نظارت طبیعی در محله و تداوم فرم حرکت سالم نظیر پیاده و دوچرخه؛
- توجه به ویژگی‌ها و ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و هویتی مناطق مختلف شهر برای توسعه فضاهای مختص کودکان؛
- توجه به مناسب بودن مکان جهت طراحی فضای مخصوص کودک از جهات مختلف: همجواری‌ها، دسترسی‌ها و...؛
- انعطاف‌پذیری در طراحی تجهیزات و فضای بازی کودکان.

عناوین انتشارات مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران از سال ۱۳۸۷ تاکنون:

کتاب:

- طراحی تفرجگاهی در نواحی رودکناری در محیط کلان‌شهرها
- مدیریت زیست محیطی فضای سبز شهری
- شهرها در فرآیند جهانی شدن (گزارش سکونت‌گاه‌های انسانی)
- مجموعه مقالات سمینار چالش‌ها و راهبردهای زیست محیطی کلان‌شهر تهران
- راهنمای توانمندسازی شهروندان و محلات شهر برای ارتقای سلامت
- آلودگی هوا (راهبردهای ملی، قوانین و مقررات)
- آلودگی هوا و صدا در حقوق ایران
- مدیریت بحران (اصول و راهنمای عملی دولت‌های محلی)
- برنامه‌ریزی شهری سالم
- فن‌آوری راهبردی مدیریت دانش
- امکان‌سنجی انتخاب مستقیم شهرداران توسط مردم در ایران
- مبانی پایداری کلان‌شهرها با تأکید بر کلان‌شهر تهران

گزارش‌های دانش شهر:

- جهان‌شهرها و گروه اقتصادی G۲۰
- سیاه‌چاله‌ها و پیوندهای سست در شبکه شهرهای جهانی
- مروری بر برنامه‌ریزی فرهنگی در شهرداری‌های استان اونتاریو، کانادا
- جایگاه مشارکت شهروندان در اسناد بالادستی
- تحلیلی بر موضوع انتقال پایتخت سیاسی کشور
- وضعیت شهروندی
- دیپلماسی شهری در فرآیند جهانی شدن
- جایگاه مسئولیت پاسخگویی در شهرداری
- بررسی کاهش آلودگی هوای شهر تهران با جایگزینی سوخت CNG
- اثرات اجرای قانون هدفمند کردن یارانه‌ها در استان تهران
- حکمرانی خوب شهری
- جایگاه فضاهای زیرزمینی در طرح‌های شهری
- مشارکت، تصور از مشارکت و حمایت شهروندان
- بررسی اجمالی تولید ناخالص داخلی ایران با توجه به سهم استان‌ها
- بررسی وضعیت رود دره فرحزاد
- معلولیت و شهروندی
- بحران سفید (برف) و مدیریت آن در کلان‌شهرها
- دیپلماسی شهری (ابزاری برای توسعه ملی در عصر فضای جریان‌ها)
- مدیریت منظر شهری محلات با رویکرد پایداری
- مطالعه وضعیت ازدواج در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران
- مطالعه وضعیت طلاق در شهر تهران
- بحران مالی جهانی و تأثیرات آن بر سطح ملی و منطقه‌ای (با تأکید بر شهر تهران)
- بررسی ضوابط بلندمرتبه‌سازی در شهر تهران
- شهروندی و سالمندی
- کشاورزی شهری
- کلان‌شهرها و چالش‌های حمل‌ونقل
- کودکان و شهروندی
- شهروندی فعال و نظارت شهروندی
- مطالعه وضعیت اقتصادی و اجتماعی زنان سرپرست خانوار
- جایگزینی مینی‌بوس‌های فرسوده شهر تهران، چالش‌ها و راهکارها
- لیزینگ زمین و مسکن
- نقش سازمان‌های بین‌المللی در جایگاه جدید جهانی کلان‌شهرها با تأکید بر مجمع شهرداران کلان‌شهرها
- مسئله‌یابی در حوزه مدیریت شهری
- بررسی جایگاه شهر استانبول در شبکه شهرهای جهانی (آموزه‌هایی برای تهران)
- شهروندی در دوران پساملی
- رویکردهای جدید در طراحی پارک‌ها و فضاهای سبز شهری (پارک‌های موضوع محور)
- مفاهیم پدافند غیرعامل در مدیریت شهری با تمرکز بر شهر تهران
- رویکردهای جدید در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری: برنامه‌ریزی شهری سالم
- عوارض سبز؛ ابزاری جهت کنترل آلودگی هوا در شهرها و ایجاد درآمدهای پایدار برای شهرداری‌ها
- بررسی تطبیقی طرح‌ها و برنامه‌های فضای سبز کلان‌شهر تهران و شهر گوانگژو چین
- وضعیت مسکن و کیفیت سکونت زنان سرپرست خانوار با تأکید بر مناطق ۲۲ گانه شهر تهران
- خطرهای محتمل بر تونل‌های درون شهری
- دولت و پایتخت؛ بررسی تجارب جهانی کمک دولت در تأمین مالی اداره پایتخت‌ها به عنوان منبع درآمدی پایدار در مدیریت شهری
- طراحی پیاده‌راه‌ها در شهر تهران؛ با تمرکز بر نیازهای اجتماعی شهر
- سامانه فرماندهی حادثه در شهر تهران
- بررسی و ارائه سیاست‌های دست‌یابی به حمل‌ونقل پایدار در تهران
- الزامات تهیه دستورالعمل بیخ زدایی معابر
- برنامه استمرار خدمات سازمان‌ها و مشاغل در حوادث
- مدیریت تقاضای سفر (TDM)
- مهندسی ارزش در حمل‌ونقل شهری
- مدیریت حریم پایتخت؛ بررسی تجارب جهانی و ارائه پیشنهادهای اجرایی
- تحلیل فضایی تمرکزگرایی در ایران با تأکید بر جایگاه مجموعه‌ی شهری تهران

گزارش‌های مدیریتی:

- ارزیابی درآمدها و هزینه‌های اجرای قانون هدمند کردن یارانه‌ها
- بررسی چالش‌ها و راهبردهای رشد اقتصادی در ایران (با تمرکز بر استان تهران)
- بررسی چالش‌ها و راهبردهای دستیابی به اشتغال کامل (با تمرکز بر استان تهران)
- بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۹۴ کشور و مقایسه آن با احکام برنامه پنجم و بودجه سال ۱۳۸۹
- گزارش شاخص بهروزی در سال ۲۴۱۴ و جایگاه ایران در آن
- گزارش عملکرد شهرداری تهران (از سال ۸۴ لغایت ۸۹)
- بررسی مسائل و مشکلات شهر تهران (از دیدگاه شوراییاران)
- بررسی چالش‌ها و راهبردهای کاهش تورم در ایران (با تأکید بر استان تهران)
- معرفی مراکز و سازمان‌های علمی و پژوهشی بین‌المللی و داخلی فعال در حوزه مدیریت شهری
- مبانی بودجه‌ریزی مبتنی بر عملکرد
- گزارش عملکرد سال ۸۹ مرکز مطالعات و برنامه‌ریزی شهر تهران
- شناسایی وضعیت و ابعاد هویت اجتماعی شهروندان تهرانی و راهکارهای ارتقاء آن
- ضرورت‌ها و الزامات مدیریت یکپارچه در کلان‌شهر تهران (جدایی شهرستان‌های ری و شمیرانات از کلان‌شهر تهران؛ تهدید یا فرصت)
- بررسی ضوابط احداث، نگهداری و مدیریت سرویس‌های بهداشتی عمومی
- جهاد اقتصادی و نقش شهرداری در تحقق آن (با تأکید بر ضرورت‌ها و الزامات)
- ساماندهی مشارکت شهروندان در اداره امور شهر با رویکرد محله‌محوری
- جایگاه فرم‌های ارگانیک در طراحی آلمان‌های شهری
- امکان‌سنجی تحقق اجرای فضای سبز عمودی در شهر تهران
- طرح داوطلب واکنش اضطراری محله (دوام)
- ارزیابی عملکرد خانه‌های اسباب‌بازی مستقر در سرای محلات در شهر تهران
- شهر آموزش‌دهنده، ضرورت‌ها و راهکارها
- نظرسنجی و نیازسنجی از کارکنان شهرداری تهران در خصوص عملکرد شهرداری
- مطالعه تطبیقی پیرامون وظایف و مأموریت‌های شهرداری‌ها و انتخاب شهرداران در شهرهای مختلف جهان
- معرفی نمونه‌های موفق برنامه‌ریزی حمل‌ونقل شهری و مقایسه آنها با شهر تهران
- بررسی نظام مداخله بهینه برای بهسازی و نوسازی پهنه‌های فرسوده شهر تهران
- شناسایی و ارزیابی خرابی‌های پل‌های بتنی شهر تهران (مطالعه موردی: پل شهید صنیع‌خانی)
- بررسی مهم‌ترین چالش‌ها، فرصت‌ها و پیامدهای الکترونیکی شدن شهر تهران با استفاده از مدل SWOT
- بررسی مقایسه‌ای میزان آمادگی الکترونیکی ایران و کشورهای جهان با
- راهکارهای ساماندهی جا پارک حاشیه‌ای در محلات مسکونی شهر
- مدیریت زباله‌های بتنی
- مقایسه‌ی تطبیقی تهران با شهرهای اسلامی با ساختار مدرن
- معرفی عوامل مؤثر بر تأمین هزینه پروژه‌های حمل‌ونقل مانند تونل، پل و بزرگراه‌های دو طبقه از محل دریافت عوارض بهره‌برداری
- شاخص‌ها و ابزارهای سنجش رضایت شهروندان از شهرداری تهران
- خوردگی مواد در هوای شهری (فاز اول)
- بلندمرتبه‌سازی در شهر تهران؛ مطالعات، تحلیل و ارائه ضوابط پیشنهادی
- شاخص‌ها و ابزارهای سنجش رضایت شهروندان از شهرداری تهران
- عدالت در شهر (۱) - وضعیت مسکن و سرپناه در مناطق شهر تهران
- مبانی مدیریت طرح
- ساماندهی و حفاظت از باغات و اراضی مزروعی شهر تهران
- بررسی میزان بهره‌وری خانه سلامت در سرای محلات و ارائه رهنمودهای لازم
- بررسی وضعیت واگذاری فعالیت‌های فرهنگی و اجتماعی به بخش خصوصی در شهر تهران
- بررسی مهم‌ترین عوام توسعه گردشگری در شهر تهران
- طرح ساماندهی محور جنوبی شهر تهران (حداصل شوش - بعثت)
- سیاست‌گذاری اجتماعی در مواجهه با پدیده: کارتن خوابی
- تبیین الگوهای موفق مشارکت‌های اجتماعی و توسعه محلات در کشور انگلستان
- مطالعه و تدوین راهکارهای بهینه‌سازی اداره سینماهای تحت مالکیت شهرداری و تعیین نقش بخش خصوصی در آن
- سیلاب‌های شهری و نحوه مدیریت آن (مطالعه موردی: سیلاب‌های شهر تهران)
- مطالعه آثار اجتماعی و اقتصادی کارگران مهاجر فصلی در شهر تهران
- مالیات بر ارزش زمین؛ ویژگی‌ها، مزیت‌ها و تأثیر آن بر درآمدهای شهرداری تهران
- توسعه انسجام اجتماعی در تهران «مبانی، تحلیل وضعیت، راهبردها»
- شهر، مصرف فرهنگی و تحلیل نسلی (مطالعه‌ای در شهر تهران)
- سیاست‌گذاری اجتماعی در مواجهه با پدیده کودکان کار خیابانی
- عدالت در شهر (۲) - توزیع فضایی امکانات و خدمات و تناسب آن با جمعیت ساکن در مناطق شهر تهران
- بررسی عوامل مؤثر بر ارتقاء کیفیت فضایی میادین با رویکرد طراحی شهری
- برنامه راهبردی مدیریت و برنامه‌ریزی حریم پایتخت و برنامه‌ریزی حریم شمال بزرگراه بابایی
- اصلاح تقسیمات شهری تهران

نگاهی ویژه به شهر تهران

- وضعیت محیط زیست شهر تهران (SoE) (۸۶-۱۳۷۷)
- بررسی مسائل و مشکلات موجود در مرزهای مناطق و نواحی از دیدگاه شهروندان (مطالعه موردی: مرزهای مناطق و نواحی ۱۴ و ۱۷ شهرداری تهران)
- شناسایی ظرفیت‌های سرمایه اجتماعی با تاکید بر شبکه‌سازی در شهر تهران
- تحلیلی بر وضعیت اجتماعی رانندگان تاکسی در تهران و ارائه راهکارهایی برای افزایش اعتماد عمومی و مسئولیت‌پذیری آنها
- بازیافت از ضایعات الکترونیکی بر منابع مواد
- بررسی وضعیت سلامت شهروندان و خدمات شهری در مناطق ۲۲ گانه شهر تهران
- ضرورت استفاده از سیستم‌های حمل‌ونقل هوشمند (ITS) در شهر الکترونیک
- مروری بر آسیب‌پذیری لرزه‌ای کلان‌شهر تهران در طرح مطالعاتی جایکا با نگاهی بر وضع موجود
- تدوین مفهوم توسعه اجتماعی در مقیاس شهری
- ارزیابی طرح جامع
- سلسله گزارش‌های شناسایی مسائل اجتماعی در اولویت (۱): تعیین موضوعات اجتماعی مهم از نظر مردم
- اعتماد اجتماعی از دریچه مطالعات تجربی در سطح ملی و شهر تهران
- مفاهیم زیست محیطی در برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی حوضه آبخیز شهری
- شناسایی شاخص‌های اجتماعی به منظور تدوین مدل اولویت‌بندی موضوعات و مسائل حوزه شهری
- رنگ در شهر
- هویت شهروندی و راهکارهای ارتقاء آن در شهر تهران
- نحوه واگذاری خطوط BRT به بخش خصوصی
- بررسی تطبیقی تجارب مداخله در پهنه‌های فرسوده و ارائه راهبردهای مبتنی بر مشارکت مردم
- بررسی و مقایسه روش‌های نوین پایدارسازی شیروانی‌های خاکی در شرایط گوناگون
- تکنولوژی‌های جدید ساخت و ساز و تأثیر استفاده از آنها در شهر تهران
- ارزیابی پیاده‌راه بازار تهران
- ممیزی انرژی ساختمان در شهر تهران
- بررسی مشارکت شهروندان در امور شهری
- توانمندسازی اقتصادی- اجتماعی زنان سرپرست خانوار (معرفی و ارزیابی عملکرد شهرداری تهران)
- بررسی وضعیت اتاق‌های بحران (پایگاه‌های پشتیبانی) مناطق شهرداری تهران
- توسعه انسانی در سال ۲۰۱۰ و جایگاه ایران
- عدالت در شهر (۳)- کودکان و خدمات شهری
- نقش آموزش‌های شهروندی بر توسعه شهر الکترونیک
- ارزیابی خطوط BRT تهران با استاندارد بین‌المللی
- شورایی‌ها و کارآفرینی اجتماعی
- بازیافت: از ضایعات الکترونیک به منابع مواد (گزارش فاز دوم: مدل گردش مواد و مدل مالی)
- ارزیابی پیامدهای زیست محیطی پروژه‌های زیرساخت شهری (در مرحله اجرا)
- بررسی میزان بهره‌وری استخرهای تحت مالکیت شهرداری تهران و ارائه راهکارهای جدید برای افزایش بهره‌وری آن و مقایسه آن با بخش خصوصی
- نقد و نظری بر اقدامات شهرداری در موضوع حجاب و عفاف
- نیازسنجی اجتماعی، فرهنگی و ورزشی جوانان شهر تهران: بررسی نیازها و میزان بهره‌برداری جوانان از فعالیت‌ها و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی و ورزشی شهرداری تهران
- گرایش به سوء مصرف مواد مخدر و گسترش آن در کلان‌شهر تهران و مناطق بیست و دوگانه (مبانی و رویکرد نظری، تحلیل و تبیین وضع موجود، پیشنهادها و راهکارها)
- بررسی کارکردهای چندگانه مدرن مساجد تهران امروز (مطالعه موردی مسجد جامع شهرک غرب)
- ملاحظات ایمنی در تونل‌های شهری (مطالعه موردی: تونل توحید)
- تحصیلات و مصرف فرهنگی سمعی و بصری در شهر تهران
- تمایزات جغرافیایی سبک زندگی در شهر تهران
- شوراهای محلی در ایران و چند کشور دنیا
- بررسی علل کوتاهی عمر جداول بتنی و ارائه پیشنهاد به منظور افزایش عمر آن
- مطالعه تطبیقی طرح‌های ترافیکی در مناسبت‌های خاص در سایر کشورها
- بررسی فرآیند مدیریت پسماند در جهان و ایران
- عدالت در شهر (۵)- شهر دوستدار سالمند
- ارتباط پایداری اجتماعی با شکل شهر
- شهر الکترونیک: ساختارهای اقتصادی و اشتغال
- ارزیابی روند تهیه طرح جامع تهران
- بررسی ابعاد تأثیرگذار فرم شهر بر کیفیت هوا؛ نمونه موردی: شهر تهران
- بررسی نقش خریدهای الکترونیکی (E-shopping) در کاهش تقاضای سفر در شهر تهران و ارائه راهکارهای توسعه آن

- بررسی انواع روش‌های حمل‌ونقل پاک در شهرها
- تحلیل برنامه شهرداری در کاهش آلودگی هوای شهر تهران با توجه به نقش و چشم‌انداز شهرداری
- ارزیابی عملکرد شهرداری در خصوص مبارزه و پیشگیری از اعتیاد و ارائه رهنمودهای لازم
- مدخلی بر اقتصاد سیاسی نظام شهری در ایران با تأکید بر کلان‌شهر تهران
- امکانات، توانمندی‌ها و شیوه‌های خدمات‌رسانی سازمان آتش‌نشانی و خدمات ایمنی شهرداری تهران
- مروری بر نقش شهرداری تهران در مدیریت بحران
- بررسی ضرورت‌ها و نیازهای گردشگری الکترونیک در ایران (تهران)
- ساماندهی و مدیریت ایجاد و توسعه مراکز آزمون‌های ادواری سامانه‌های سوخت‌رسانی CNG برای انواع خودرو (فاز اول پروژه)
- نقاط قوت و ضعف طراحی منظر شهری (بررسی موردی برنامه، طرح، اجرا و نظارت طرح منظر شهری نعمت آباد)
- بررسی نظرات شهروندان تهرانی در خصوص نحوه انتخاب شهردار تهران
- بازنگری طرح نوسازی ناوگان تاکسیرانی تهران (جایگزینی تاکسی‌های فرسوده)
- ارزیابی معایب و مزایای احداث زیرگذر عابر پیاده به جای پل‌های روگذر
- قوانین و مقررات ملی و بین‌المللی مدیریت بحران
- ارزیابی پایداری ISOهای مختلف استقرار یافته در مناطق شهرداری تهران (مطالعه موردی: مناطق ۹ و ۲۲)
- اثرات سیستم حمل و نقلی دانش‌آموزان بر سلامتی آنان
- غربیگی در شهر تهران
- برنامه‌ریزی آموزشی متناسب با شیوه رانندگی برای رانندگان تازه‌کار با هدف افزایش ایمنی حمل و نقل
- سیاست‌گذاری در حوزه عفاف و حجاب (مبانی، تحلیل وضعیت و راهبردها)
- آینده‌پژوهی در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری
- سیاست‌های کاهش استفاده از سواری شخصی در سفرهای کاری به مرکز شهر تهران
- عدالت در شهر (۶) - رضایت از بهره‌مندی از امکانات و خدمات شهری در مناطق مهاجرنشین و حاشیه‌ای شهر تهران
- آسیب‌های اجتماعی ناشی از دست‌فروشی در مترو شهر تهران (از منظر سه گروه دست‌فروشان، مسافران و مأموران)
- زمینه‌یابی تحقق فضاهای عمومی با مالکیت خصوصی در شهر تهران (با تأکید بر حیاط خصوصی آپارتمان‌ها)

محیط‌های شهری، فضای زندگی روزمره برای همه شهروندان است و لذا باید توانایی پذیرش کلیه افراد و گروه‌های سنی و اجتماعی و همچنین تأمین نیازها و خدمات رفاهی مربوط به آنها را داشته باشد. در این میان کودکان به عنوان آسیب‌پذیرترین اعضای جامعه نیازمند مراقبت و حساسیت بیش‌تری هستند. محیطی که کودکان در آن زندگی می‌کنند باید بتواند به رشد اجتماعی و شخصیتی، نابود یادگیری و زندگی فعال اجتماعی آنان کمک کند.

امنیت، رشد و سلامت کودکان در شهرهای بزرگ نظیر تهران به دلایل متعددی از قبیل تراکم جمعیت، نوع بافت مسکونی و آپارتمان‌نشینی به فضاهای عمومی شهر وابسته است. ناسامان‌بوش فضاهای شهری و عدم انطباق آنها با نیازها و خواسته‌های کودکان سبب تغییر در الگوهای رفتاری آنها، روی آوردن به بازی‌های کامپیوتری، عدم استقبال از تحرک و جابجایی و نهایتاً بروز عارضه‌های جسمی نظیر چاقی شده است؛ لذا ساماندهی و مناسب‌سازی فضاهای شهر مطابق با نیازهای آنها در واقع بازگرداندن این گروه مهم اجتماع به زندگی اجتماعی و فعالیت دوباره است. از طرف دیگر آماده‌سازی فضای شهر برای کودکان هم مسئولیت‌های اجتماعی آنان را برای زندگی شهری بالا برده و هم باعث می‌شود که آنان در آینده بیش‌تر به محیط و فضای شهری احترام بگذارند و در حفظ و نگهداری آن بکوشند.

مناسب‌سازی فضاهای شهری برای کودکان به معنای تأمین اسایش حرکتی و اجتماعی آنان است به گونه‌ای است که قادر باشند از ادانه و بدون احساس خطر از محیط پیرامون خود (اعم از اماکن عمومی، معابر و محیط شهری و...) استفاده نموده و از تسهیلات خدماتی یا حفظ استقلال فردی خود بهره‌مند شوند.

این نوشتار با بررسی مبانی نظری موجود در باب مناسب‌سازی فضاهای شهر و ایجاد محیط‌های مطلوب برای کودکان و با شناخت مسائل و مشکلات پیش‌روی، به عوامل و معیارهای مناسب‌سازی فضای شهر برای کودکان پرداخته و راهکارهای متناسب با موضوع ارائه می‌دهد.